

Kürt Sorunu: Türkiye sol hareketi son trajediden ne ders çıkaracak?
Dedeler Konuşuyor: Ali Özsoy Dede Aleviliği, dedeliği, cemleri anlatıyor.
Dış Borç: Türkiye burjuvazisi kullanıyor, işçi sınıfı ödüyor.

DÜNDEN GÜNE

GÜNDEN YARINA

KAVGA

İŞÇİLERDEN TÜRK-İŞ'E: "1 MAYIS'I
ALANLARDA KUTLAYALIM"

Hangi bağımsızlık

Türkiye ve İran sınır boylarında son yılların en büyük trajedilerinden biri yaşanıyor. Kürdü, Türkmeni ve öteki rejim muhalifleriyle, kadın-erkeği çoluk çocuğuyla 3 milyon dolayında insan Irak'ın Türkiye ve İran'a sınır olan dağlarına yığılmıştır.

Sınırdaki birikenlerin yabancı gazetecilere "Bush nerede, hani bize yardım edecekti" diye sorması bile, bu büyük trajedinin baş sorumlularının kimler olduğunu anlatmaya yetiyor. Körfez Savaşı sırasında Irak'taki Kürt liderliğini "bağımsızlık", "ayrı devlet" vaatleriyle ayaklanmaya kışkırtan, onlara "hamilik"(!) yapan emperyalist ABD- Avrupa'yla bölgenin öteki ülkeleri ve emperyalizmin "himayesinde" bir siyasal çizgi tutturarak Kürt liderliği, bu gelişmenin baş sorumlularıdır.

Halkların başdüşmanı ABD'nin hazırladığı bu oyunu sergilemek gerekiyor. Bu oyuna lades diyenler, "devrimci" kılığında ortalığa saçılıp sapla samanı birbirine karıştıranlar, ulusal sorun üstüne yanlış tutum alanlar da sergilenmelidir.

Körfez Savaşı sırasında ve onun hemen ardından, Irak'daki Saddam rejimine karşı varolan toplumsal muhalefeti kendi savaş arabasına koşturmak isteyen emperyalizm, Kürt sorunundan da bu amaçla yararlanmayı hedefledi. ABD, İngiltere ve Fransa gibi emperyalist ülkeler, Kürt liderleriyle açık-gizli görüşmeler yaptılar. Emperyalist çevrelerde Kürt halkının bağımsız devlet kurabileceği, federasyon olasılığı olduğu vb. söylendi.

Türkiye'de de Özal birden bire, Kürtlerin "hamisi" olacağını, Kürt dili üzerindeki yasakların kaldırılacağını, Türkiye'nin idari yapısının - federatif devlet çağrışımını yapan - eyalet temelinde yeniden örgütleneceğini, Irak'ta Türkmen ve Kürtleri içeren bir federal devletten yana olduğunu duyurmaya başladı. Kürtlerin temsilcileri Irak'tan Ankara'ya getirildi, görüşmeler yapıldı. Genel aflla "Kürtçülük, bölücülük"ten zindanlara tıkananların "serbest bırakılması" gündeme getirildi.

Başta ABD olmak üzere emperyalizmin, yağmadan pay çıkarmaya çalışan Türkiye burjuvazisinin bu manevraları anlaşılır şeylerdi. Anlaşılması güç olan, işçiden, emekçiden yana olduğunu öne sürenlerin, bu oyunun içinde rol almaya gösterdikleri gönüllülüktür. Irak'ta emperyalizmin desteğinde kolayca kazanılacak bir "bağımsızlık" beklentisi içinde, ulusal sorunun çözümünün Türkiye'de demokrasi kavgasıyla olan bağı unutulmuştu.

Türkiye'de ulusal soruna köklü çözümlü, ancak işçi sınıfının öncülüğünde kurulacak gerçek bir demokrasinin getirebileceği unutulunca, "bağımsız" devletin sınıfsal özünün Kürt halkı üzerinde yeni bir burjuva diktatörlük olacağı gerçeğine gözler kapandı. Ulusal sorunun sınıfsal özü unutulunca, yapılan en kaba burjuva milliyetçiliği oldu.

Varılan nokta ortadadır. Burjuva milliyetçiliği (hem de emperyalizmin himayesinde), başta Kürtler olmak üzere halklara kan ve zulümden başka bir şey getirmedi.

Şii ayaklanmasını büyük bir katliamla bastıran Saddam, güçlerini Kürtlere yöneltince, ABD, ateşkes protokolünü "hatırlayarak" Saddam'ı engellemeye

Emperyalizmin himayesinde bir "bağımsız" Kürt devletini savunmak, gerici,

emperyalizmin çıkarlarına uygun "çözümlere" destektir.

Kürt ve Türk halkının çıkarı ve geleceği, işçi sınıfının zaferine bağlıdır. *Serdar Çelik yazdı.*

çalıştı. Irak'a Kürt ayaklanmacılara karşı uçak, helikopter kullanmaması için ultimatom verdi. Hatta, Kürtlere "yardımcı" olmak üzere iki Irak uçağını da düşürdü. Güçlü himaye altında olduğunu düşünen Kürt liderliği, geçici hükümet kurulması ve onun dışarıda tanınması yolunda çalışma başlattı.

Ancak, uğradığı tarihsel haksızlıkları, koşulların elverişli görüldüğü bir anda, ama emperyalizmin himayesinde ve gerici, burjuva bir liderlik altında, hem de merkezi örgütlenmesi olmayan, aşiret dayalı silahlı güçle "çözmeye" kalkan bir halkın zafer kazanmasının olanaksızlığı kısa sürede ortaya çıktı. ABD ordularının dolaysız müdahalesi olmadan bağımsız bir Kürt devletinin kurulamayacağı çarpışmalar yoğunlaştıkça belirginleşti. İran ve Türkiye de, oyunun bu noktaya ilerletilmesine karşı çıkıyorlardı. Bu yüzden, tükendi denilen Saddam yönetiminin toparlanmasına karşı çıkmadılar. ABD için, savaşta yenilmiş ve iç savaşta zayıflatılmış bir Saddam yönetiminden daha iyi bir alternatif kalmadı.

Kısacası gün döndü. Irak'ta Kürt halkına karşı yeni bir kırım başlatıldı. Dün Kürt liderlerinin sırtını sıvazlayan Bush, bu gelişme karşısında "beni bu işe karıştırmayın, Irak'taki iç savaşa müdahale etmeme çizgimizi sürdürüceğiz" diye demeçler verdi. Dün kendi sınırlarından ayaklananlara silah, cephane, insan vb. "yardım" geçirenler, sınır kapılarını kapattılar. Birleşmiş Milletler gibi uluslararası forumlarda "Kürtlere insani yardım" diye timsah gözyaşları döktüler.

Bu oyun, geneliyle ve Türkiye burjuvazisinin aldığı tutum açısından, Kürt halkına olduğu kadar Türkiye sol hare-

ketine de ders olmalıdır.

Cumhurbaşkanı Özal'ın Kürtler konusundaki ani ve hızlı manevraları, kimi Türk ve Kürt solcularını şaşırttı. Türkiye burjuvazisinin tarihini, bugünkü gelişmişlik düzeyini değerlendiremeyenler, bu tutum değişikliği karşısında bocaladılar. Hâlâ da bocalıyorlar.

Burjuvazi birdenbire "demokrat" mı oldu?

Süren gerilla savaşı mı onun tutumlarının değişmesinin nedenidir? Hayır. Ulusal sorunun varlığını "kabule" yönelik siyaset değişiklikleri, bırakın demokratlığı liberallik bile değildir. Bu hızlı manevra, Türkiye burjuvazisinin asimilasyon ve sömürü amacını değiştirdiği anlamına hiç gelmiyor. Yöntemlerde yaptıkları köklü değişiklik, bölgede kapitalist gelişmeyi hızlandırmaya, sömürüyü yoğunlaştırmaya dönüktür. Türkiye'nin dışa açılma, emperyalistleşme siyasetinde AT'nin kullanacağı kozları elinden alma da bir başka amaçtır.

Bunu göremeyen devrimci akımların, ulusal sorunun çözümü için, gittikçe milliyetçi temele kayan ve kaçınılmaz olarak emperyalizmin istekleri ile üst üste düşen yaklaşımlara sarılmaları acıdır.

Ulusal çelişkileri baş köşeye, sınıfsal çelişkilerden de öne koyan bu akımlar, sorunun "bağımsızlık"tan başka çözümünü göremiyorlar. Ezilen ulus ilericisinde görülen (ve bir ölçüde anlaşılır olan) aşırı değerlendirmeler ve abartmaları devrimci bilincin yerine geçiriyorlar. Düşman kavramı, Türk işçi ve emekçisini de içine alacak biçimde genişletiliyor. Dost kavramı da bozularak, emperyalizmin ana gücünden yardım bekleme ölçüsüne varıyor.

Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı (Türkiye Kıbrıs'a ilişkin olarak bundan çok söz ediyor), demokratik bir istemdir. Ama son çözümlemede burjuva bir istemdir. Dolayısıyla, bu istemin tek başına dile getirilmesi, sosyalistliğin de, devrimciliğin de, demokratiğin de ölçütü değildir. Hele, emperyalizmin himayesinde bir burjuva devleti olacağı ortadayken, "bağımsız bir Kürt devletini savunmak her devrimcinin, sosyalistin, demokratın görevidir" tutumunu almak,

milliyetçiliktir.

Bugün bu milliyetçiliğin devrimci hareketi bir çeşit manevi baskı altına almış olduğu görülüyor. Buna karşı çıkmak sosyal-şövenizmdir, Kemalistliktir diye kolay karalamalara gidilebiliyor. Türkiye devrimci hareketi de, bir yanıyla geçmişte soruna yanlış yaklaşımının ezikliğini taşımanın, bir yanıyla da ideolojik yetersizliğinin sonucu olarak, boyun eğiyor.

Türkiye işçi sınıfının yıllardır baskı, kıyım altında inletilen ezilen ulusa ilişkin istemi, dünyadaki tüm halkların en temel demokratik hakkı olan ulusların kendi kaderlerini tayin hakkıdır (self determination). Ama bu hak, ayrılma ve ayrı devlet kurma hakkını olduğu kadar, iki halkın gönüllü olarak bir arada yaşaması hakkını da içerir. Sorun, bu hakkın kullanılabilmesi, gerçek demokrasi ortamının yaratılmasıdır. Bu ortam, ne emperyalizmin ne de Özalların manevraları ile yaratılamaz. Gerçek demokrasi ortamı ancak işçilerin, emekçilerin iktidarıyla yaratılır. Gerçek demokrasi için Kürt halkının savaşımının, işçi hareketinin kanalında birleşmesi zorunludur.

Türkiye işçi sınıfının, özellikle Türk işçilerin enternasyonalist ruhla eğitilmesi, burjuva milliyetçi görüşlerden arınması, ezilen ulusun istemlerine sahip çıkması, bu birliğin kurulması için zorunludur. Ama, sorunun sınıf özünü unutup, bir burjuva, "bağımsız" Kürt devletini savunmak, Türkiye işçi sınıfının boynunun borcu değildir. Böyle bir devlet, bölgede halklar arasına yeni düşmanlık tohumları ekmekten, bölgeyi yeni paylaşım savaşlarına hazırlamaktan başka sonuç vermez. Kürt işçi ve emekçisinin sınıf düşmanını tanımasını da geciktirir. Üstelik, Kürt halkının yaşadığı son trajedi de gösteriyor ki, ezilen ulus emekçilerinin ulusal dar görüşlülüğünden arındırılması, işçilerin birliğini savunarak eğitilmesi de ivedi bir zorunluluktur.

Bugün, emperyalizmin himayesinde, Özalların hamiliğinde(!) "bağımsız" bir Kürt devletini savunmak, gerici, milliyetçi ve emperyalist böl-yönet politikasına uygun "çözümleri" desteklemektir. Çok söyledik, yineliyoruz: Kürt halkının da Türk halkının da çıkarı ve geleceği, Türkiye işçi sınıfının zaferine bağlıdır. •

Körfez Savaşı'nın ilk perdesinin ardından, Irak'ta Şii, Kürt ve Türkmen ayaklanmalarıyla kendini gösteren ikinci perde de kapanmak üzeredir. Emperyalist ülkelerle bölgenin Arap ülkeleri "ortak güvenlik sistemi" üzerine görüşürlerken, yeniden-paylaşım yönünde yoğun bir "barış" diplomasisi sürüyor.

Körfez Savaşı, çeşitli açılardan, başta Ortadoğu olmak üzere tüm dünyayı etkiledi.

Siyasal açıdan: Sosyalist sistemin çöktüğü ve Sovyetler'in ortalıktan çekildiği bir dünyada emperyalizmin saldırganlığının bütün şiddetiyle kendini gösterdiğinin taze örneği oldu. BM'yi kendi çıkarlarının savunusuna incir yaprağı yapan ABD'nin emperyalist dünya liderliğini tazeledi. Dünya petrol rezervlerinin yarısına sahip bir bölgeyi, Irak'ın güneyi dahil) fiili işgalle denetim altına alan ABD, endüstrisinin mahvedilmesi yoluyla bölgedeki Irak tehdidini ortadan kaldırdı. Yakın bir gelecekte Ortadoğu'dan çekilmek niyetinde olmadığını da açıkladı.

Bölgenin yeniden paylaşımı planlarını uygulamaya koyan ABD, şimdi "bölgesel konferans" görüşünü getiriyor. Bu görüş tutarsa, Sovyetler Birliği, Çin vb. Amerikan çıkarlarına ters düşebilecek ülkeler ya konferansa katılamayacaklar, ya da ABD isterse katılabileceklerdir. ABD ve müttefiklerinin ağırlıkta olacağı bir bölgesel konferans, doğaldır ki ABD'nin Ortadoğu'da belirleyici siyasal güç olmasını tescil etmeye, onun istediği statükoyu ve "istikrarı" egemen kılmaya çalışacaktır.

Sosyalist sistemin çöküşü ve Gorbaçov yönetiminin izlediği siyasetin sonucunda, bugün bölgede ABD'nin karşısında duran bir güç yoktur. ABD'nin ezici askeri varlığına dayalı bir denge kurulmuştur. Emperyalistler, bu dengeyi bozabilecek (kuzeyde Türkiye'nin ve güneyde İran'ın güç kazanması gibi) gelişmelere karşı oldukça "hassas"tırlar.

Bunun örneği, ABD'nin, Irak'ta patlak veren iç savaşta kuzeyde emperyalizmin himayesinde ayaklanan Kürtlere askeri-siyasal destek verirken, Güney Irak'ta Şii Arapların ve Kerkük-Musul yöresinde Türkmenlerin güç kazanmasını engellemesidir. Ancak, Irak güvenlik örgütünün çökmesinin "sorun" yaratacağını görünce, dışişleri bakanı Baker'ın ağzından, Saddam'ın (ama iyice güçten düşürülmüş bir Saddam'ın) yönetiminde kalmasına karşı çıkmayacağını duyurdu. İsrail'i de kendi öncülüğünde bir Arap-İsrail uzlaşmasına ikna etmeye çalışıyor.

İngiltere de, Kuveyt'te burju-

Ortadoğu'da adil barış işçi sınıfının görevidir

va demokrasisi yönünde bir gidişten yana görünüyor. Petrolün denetiminin tek bir ailede olmasını, şimdi yoğun baskı altında tutulan ve Kuveyt nüfusunun yarısını oluşturan Filistinlilerin statükoya potansiyel bir tehdit oluşturması açısından olumsuz görüyor olabilir.

Şiiler Saddam birliklerince kılıçtan geçirildiler. Irak Kültüri, emperyalizmin himayesinde "devlet" kurmaya çalışan Kürt beylerinin önderliğinde, bir ağır yenilgi daha aldılar. Onbinlercesi öldürüldü. Onları piyon gibi kullanan emperyalizm, şimdi timsah gözyaşları akıtıyor. Emperyalistleşme aşamasına gelmiş ülkelerin yağmadan pay alma ihtiraslarının ne getireceği ise, önümüzdeki aylarda iyice ortaya çıkacaktır.

Savaşın ilk ekonomik etkileri: Körfez krizi ve savaşı tüm dünya ekonomilerini etkiledi.

Kısa dönemde ABD ve İngiltere savaştan "kârlı" çıktılar. ABD, dünya liderliğini, paralı jandarmalık yaparak, masrafların yükünü Suudi Arabistan, Kuveyt ve öteki Arap şeyhlikleriyle Japonya ve Almanya'nın üstüne yıkarak tazelemiş oldu. Savaşın 1990-1991 döneminde

47,5 milyar dolara malolacağını varsayan ABD'nin aldığı (ödenmiş ve ödenecek) maddi katkı 53,5 milyar dolardı. Masrafı ise bunun çok altında oldu ve ABD kâra geçti. Bu kârın 10 milyar doların üstünde olacağı hesaplanıyor. Irak'ın ödeyeceği tazminatlar buna dahil değildir.

Bu arada, Kuveyt'in yeniden inşası projelerinin yüzde 70'i ABD şirketlerine, bir bölümü de İngiltere'ye gitti. ABD silah endüstrisi sipariş alıyor. Bunlar, ABD ekonomisinde - kendi deyimleriyle - bir "mini canlanma" yarattı. Ama bu "canlanma"nın emperyalist dünyada 20 küsur yıldır derinleşmekte olan ekonomik gerilemenin önünü keşeseceği düşünülemez.

"Katkı"lar İngiltere'nin savaş faturasını 200 milyon dolara indirdi, petrol fiyatlarının yükselmesi ise gelirini 2 milyar dolar artırdı. Alman ekonomisinin (ödemek zorunda bırakıldığı mali katkılardan) olumsuz etkilenmesi de İngiltere'yi rahatlatmış, faiz hadlerini bir miktar düşürdüler. Kuveyt'teki bazı ihaleleri de almalarına karşın, yine de

ekonomide bir "canlılık" yaratılamadı. Üretimde düşme ve işsizlik artışı sürüyor.

Dünya ekonomisindeki gerilemeden henüz pek etkilenmeyen Japonya ve Almanya, savaşa asker göndermediler. Ama ABD'nin ardından yürümek ve toplam 17,5 milyar dolar mali katkı yapmak zorunda kaldılar. Almanya, Körfez savaşına ödeyeceği 6,5 milyar doları kendi halkının sırtından çıkartmak üzere vergileri yükseltti. Doğuya yatırımlar aksarken, Almanya'nın ödemeler dengesi 11 yıldır ilk kez bu ocak ayında açık verdi. Bu durum, Avrupa ekonomilerini olumsuz etkileyebilir, gerilemenin hızlanmasında bir faktör olabilir.

Savaşta ABD'nin safında yer alan öteki ülkeler de "ödüllendirildi". Türkiye sivil-askeri hibe ve kredilerden, bedava petrolden payını alırken, Mısır'ın dış borçlarının önemli bir bölümü "silindi". ABD silah satma sözü verdi.

Suudi Arabistan, Kuveyt ve emirlikler, savaş masraflarını petrolden karşılamayı düşünüyorlar. Bu arada petrol fiyatlarında istikrar isteyen ABD, petrol piyasasını belirleyen

OPEC'i Suudi Arabistan kanalıyla yönlendirmeye başladı. Mart ayındaki OPEC toplantısı, üretimin yalnızca yüzde 5 kısılmasını kararlaştırdı. Petrol fiyatları kriz öncesi düzeye çıkartılacak, Suudi Arabistan kendi petrol üretimini kriz öncesi iki katına çıkartacak.

Savaşın asıl mağlupları, az ve orta gelişmiş ülkeler oldu. Bu ülkelerin petrol giderleri, borçları arttı, ihracatları, turizm ve işçi döviz gelirleri azaldı. İşsizlik tırmanışa geçti. Körfezdeki yabancı işçilerin yığınsal dönüşü Mısır, Pakistan, Ürdün vb. ülkelerin toplumsal dengelerini altüst etti. Savaş, az ve orta gelişmiş ülkelerin ekonomilerine, milli gelirlerinin yüzde 1'i ile yüzde 25'i oranında (Ürdün) zarar verdi. (ODI, *The Economic Impact of The Gulf Crisis on Third World Countries*, Londra, Mart 1991)

Doğu Avrupa ülkeleri de savaştan milli gelirlerinin yüzde 4'üne (Bulgaristan) varan oranlarda olumsuz etkilendiler. Sovyetler Birliği ise petrol üretimindeki düşüş nedeniyle, petrol fiyatlarının artışından ödemeler dengesini düzeltmeye yarayacak ölçüde yararlanamadı.

ODI raporu, Türkiye'nin kaybının en az 3,3 milyar dolar olacağını hesaplamış. DPT Müsteşarı Ali Tıgrel ise 5,5 milyar dolar rakamını veriyor. Yığınsal işten çıkarmalar, ihracat ve üretimdeki düşüşün boyutlarını anlatıyor.

Emperyalizmin Ortadoğu'da kazandığı askeri üstünlük ne olursa olsun, savaş, dünya kapitalist sistemindeki ekonomik gerilemenin hızlanmasına ve emperyalist hiyerarşinin alt kademelerine doğru yaygınlaşmasına yardımcı olacaktır. Savaşın faturasını, 1974-1978 petrol krizindekine benzer bir işleyiş içinde yine 3. Dünya ülkeleri ödeyecektir. Bu ise, Gorbaçov'un deyimleriyle "dünyanın sıcak noktalarında" ülke-içi, bölgesel-uluslararası ilişkilerin daha da azmasına varacaktır.

Son bir nokta bölgede barışa ilişkindir. Savaş, hem halkların genel isteminin barış olduğunu, barışı sağlamanın doğru yolunun pasifist gösterilerden değil emekçi halkın yığınsal-militan kavgasını yükseltmekten geçtiğini ortaya koydu. Hem de bölgedeki tarihsel haksızlıkların emperyalizmin himayesinde "bağımsızlık" arayışlarıyla değil işçi sınıfının mücadelesiyle bağlanarak çözümlenebileceğini gösterdi. Emperyalizmin doğasını doğru anlamak, Ortadoğu ve dünya emekçilerinin kavgasını işçi sınıfının önderliğinde yükseltmek gerekiyor. ●

Kamu işçileri işçi sendikasına!

Selim Doğan' "memur"ların neden işçi sendikalarında ve Türk-İş çatısı altında örgütlenmesi gerektiğini açıklıyor.

KAMU GÖREVLİLERİ

KAMU GÖREVLİSİ "memur" işçilerin başlattığı sendikalaşma kampanyası, burjuvazinin engellerine takılarak ilerliyor. En son, İstanbul Valiliği, 657 sayılı yasadaki bazı hükümleri gerekçe diye ileri sürerek, çeşitli sendika başvurularını bir kalemde "geçersiz" ilan etti. Kurulan sendikaların merkezleri mühürlendi.

Burjuvazinin kendi koyduğu yasaları tanımaması, çiğnemesi, "idari önlemlere" başvurusu mücadeleyi uzun süre engelleyemeyecektir. Kamu görevlilerinin "tüm kamu görevlilerine tam sendikal haklar" hedefine yönelik sendikalaşma hareketi, bu engelleri de aşacaktır. Yeter ki doğru çizgide, kararlı, yığınsal ve militan bir kavga verilsin. Bu açıdan bakıldığında, olumlu bazı gelişmelerin yanı sıra, çeşitli olumsuzluklar da gözlenmektedir.

Birinci nokta, "memur" olarak adlandırılan kesimin ezici çoğunluğunun kamu işçisi olduğu gerçeğine sırt çevirmeye, kafa karışıklığı yaratmaya uygun olan "memur sendikası" sözüyle ilgilidir.

Devletin "memur" olarak adlandırdığı kamu görevlileri işçi midir değil midir sorusuna doğru yanıt vermek sorunu çözecektir. Bu konuda, Emine Engin'in bir süre önce yayınlanan bilimsel araştırmasından yararlanacağız. "Memurlar" konusuna Marks'ın *Kapital*'de getirdiği görüşler ışığında yaklaşan Emine Engin, *Marksizm'de İşçi Sınıfının Kapsamı ve Türkiye* adlı kitabında şöyle yazıyor:

"İşçi sınıfının, üretici emekçi olan ve olmayan kesimleri vardır.

"Üretici emekçi olanlar, artık-değer yaratan alanlarda çalışanlardır. Bu alanlar, imalat, madencilik (taş ocakçılığı dahil), ulaşım, haberleşme, enerji, eğitim, sanat, bilim, yayıncılık, eğlence, otel-lokanta gibi, mal ve hizmet üreten çeşitli alanlardır.

"Bu alanlarda çalışanların tümü, kolektif olarak artık-değer üretir, kolektif emekçiyi oluştururlar. Kolektif emekçinin içine, kol-kafa emeği ayrımı yapmadan, işçi konumunda olan ve dolayısıyla artık-değer üretimine katkı yapan mühendisler, araştırmacılar, menejerler vb. (hepsi değil, yalnızca artık-değer

üretenler) de girer. Öte yandan, işyeri ayrımı yapmadan, evde ya da fabrikada çalışanlar da girer. Yeter ki işçi konumunda olsunlar, kendileri işgücü değerinin karşılığı bir ücret alsınlar, sermaye için artık-değer yaratsınlar.

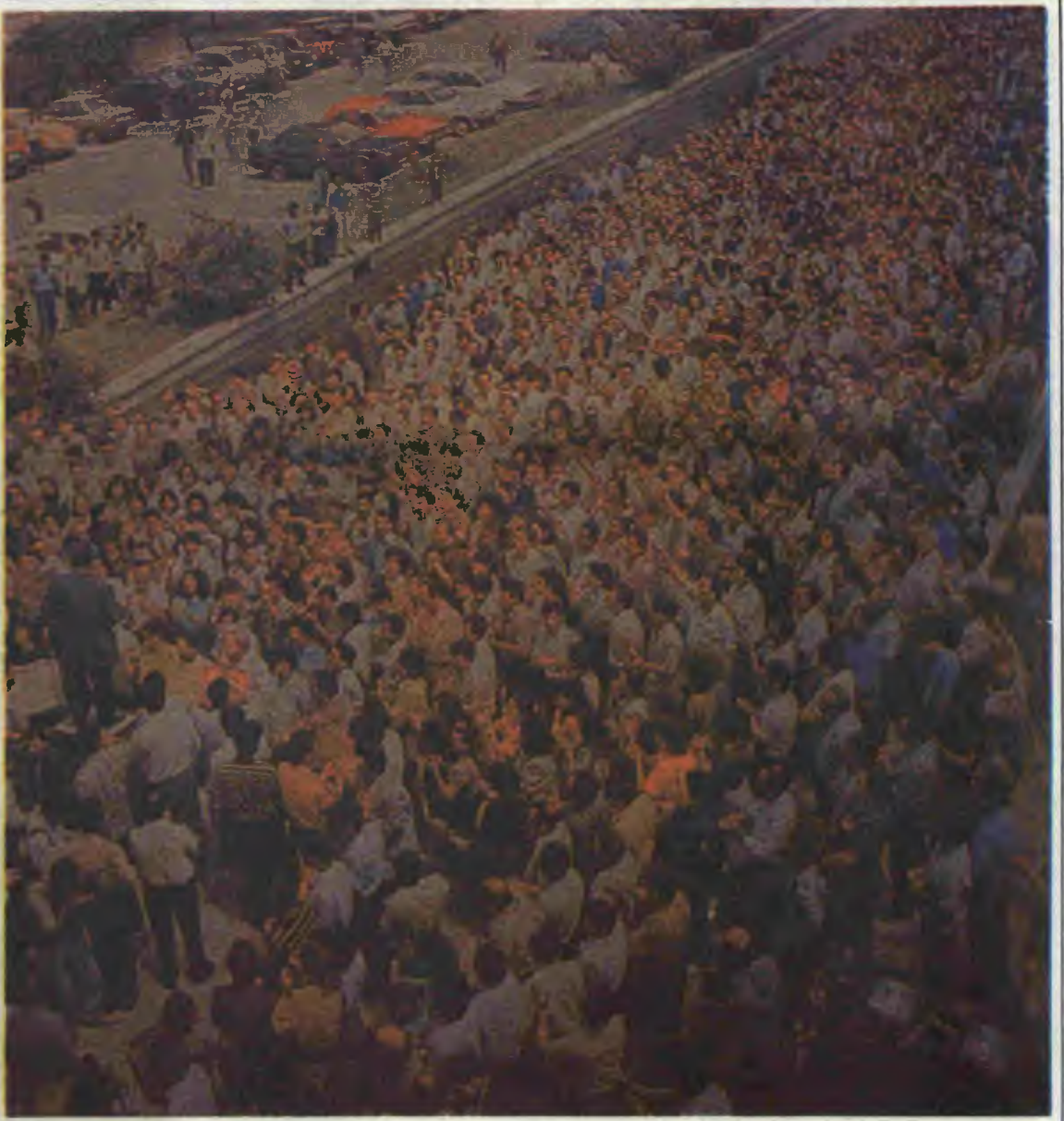
"Üretici emekçi olmayan işçiler, artık-değer yaratmayan, ya da artık-değer yaratsa bile, kapitalist sistemin sistem olarak bazı gerekliliklerini karşılayan, bazı ekonomik, toplumsal bozukluklarını tamir eden alanlarda çalışan işçilerdir. Artık-değer yaratmayan alanlar, ticaret, muhasebe, bankacılık, sigortacılık, reklamcılık, sekreterlik gibi alanlardır. Bunlara bir de, işgücünün sermayeyle değil, gelirle değiştirildiği hizmet dalları katılır. Kapitalist sistemin sistem olarak gerekliliklerini karşılayan ya da bozukluklarını gideren alanlar ise para basma, tamir (düzenli bakım değil), depolama, soğutma, ambalajlama, sağlık, hukuk, devlet memurluğu gibi alanlardır.

"Bu alanlarda çalışan işçiler üretici emekçi değildirler ama bu onların işçi sınıfı içinde olmadıkları anlamına gelmez. Kafa-kol emeği, evde işyerinde çalışma ayrımı yapmadan, bunların hepsi, işçi sınıfının üretici olmayan kesimindedir. Bu kesimi de kendi içinde ikiye ayırmak olanaklıdır.

"Biri, işgücünü sermayeyle değişen, ötekisi, işgücünü özel gelirle ya da kamu geliriyle değişen işçilerdir. Bu işçilerin hepsi (abç), kapitalist emek örgütlenmesi ya da yeniden üretim sürecinin içindedir ve sömürülmektedir. Dolayısıyla bunların hepsi işçidir." (E.Engin, *Marksizm'de İşçi Sınıfının Kapsamı ve Türkiye*, Alev Yayınları, İstanbul 1990, s.113-114)

Bugün "devletin üst yönetim katlarında burjuva bir yönetici kadro ve bazı önemli parçalarda yaşam biçimiyle, bakış açısıyla küçük burjuva bir kesim, en altta en geniş olarak ise ücretli emekçi 'memurlar' " var. (agy, s.89) Şimdi, bugün yükselen sendikalaşma kampanyası hangi kesimin mücadelesini yansıtır? Elbette, ücretli emekçi "memurlar", kamu işçileri!

Bu basit gerçeğin bilince çıkarılması, örgütlenmede yapılan çeşitli yanlışlıkların düzeltil-

Bugün yükselmekte olan sendikalaşma kampanyası, elbette yüzbinlerce kamu işçisinin mücadelesini yansıtır.

mesinin de yolunu açıyor. Bu bizi ikinci noktaya, sendikal birliğe ilişkin yanlış tutuma getiriyor.

Bir kez, eğitim, genel hizmet, sağlık işkollarında, daha baştan birden çok sendika için kuruluş başvurusunda bulunulması, önemli bir zayıflık oldu. Sendikal birlik konusunda kendini gösteren kapkaççı örgütlenme, "ayrı olsun benim olsun" türünden sektir yaklaşımlar, sendika-içi demokrasi yönündeki olumlu uygulamaların öne çıkmasını da engelledi. Bu, kamu işçilerinin en büyük sendikayı tercih etmesiyle çözümlenebilir de, sorunun ikinci yönü daha önemli ve ciddidir.

İşçi sınıfımız, bugün 28 işkolunda örgütlüdür. Genel hizmet, sağlık, banka-sigorta, haberleşme, demiryolu taşımacılığı, vb. işkollarında örgütlü işçi sendikaları var. Demek ki, kamu işçisi olan "memurların", kendi işkollarında varolan işçi sendikalarında örgütlenmesi

için her neden vardır! Eğitim-bilim işkolunun durumu ise farklıdır. Burada 29. işkolu olarak mutlaka doldurulması gereken bir sendika boşluğu vardır.

Durum böyleyken, işçi sendikalarından ayrı ve de birden fazla "memur sendikası" kurulması, sendikal birlik düşmanlarının elinde oyuncak olmak, burjuvazinin tuzağına düşmektir.

Tüm sorunlara işçi sınıfının genel çıkarları açısından bakan işçi sınıfı devrimcilerinin kamu işçilerine önerisi şudur:

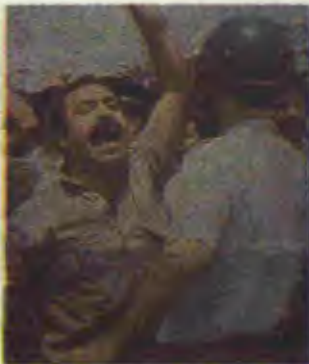
Kamu işçilerinin sendikalaşması yönünde yükselen dalga, işçi sınıfının ana gövdesiyle bütünleşmelidir. Kamu işçileri, kurulmuş bir "memur" sendikası yoksa, çalıştıkları işkollarındaki işçi sendikalarında örgütlenmelidirler. Kurulmuş "memur" sendikaları ise, bu işçi sendikalarına katılmalıdırlar. Bu, burjuvazinin yasadışlıklarını, keyfiliklerini aşmanın

da, grevli toplu sözleşmeli tam sendikal hakları elde etmenin de kestirme yoludur.

Eğitim-bilim işkolunun sendikaları da, ya sendikaların tepe yöneticilerince, ya da eğitim işçilerinin tercihlerini daha büyük olan sendikadan yana yapmasıyla, tek bir eğitim-bilim işçileri sendikasına dönüşürmeli, Türk-İş'e katılmalıdır.

Kamu kesiminde sendikaların hemen hemen tamamı Türk-İş üyesidirler. Kamu işçilerinin sendikal örgütlenmesi, Türk-İş çatısında gerçekleşmelidir. Buna karşı durmak için hiçbir ciddi neden yoktur. "Vardır" diyerek ayrı örgütlenmeye Türk-İş yönetiminin "gericiliğini" gerekçe(!) gösterenler çıkabilir. Türk-İş yönetimi geneliyle pasiftir ama, "kamu işçilerinin tam sendikal haklarından yana olduklarını" uzun süredir açıklıyorlar. Tersine olsa bile ne farkedebilir? Canalcı önem taşıyan, işçi sınıfının sendikal birliğidir. Bu da, bugün "Türk-İş'te birlik" olarak gerçekleşmiştir.

Yaşam kamu işçilerinin Türk-İş'te örgütlenmesini dayatıyor. Tüm kamu görevlilerine tam sendikal haklar mücadelesinin anahtarı olan "sendikal birlik, sendika-içi demokrasi ve militan eylem"i gerçekleştirmenin de, Türk-İş'i kamu işçilerinin örgütlenmesinde aktif tutum almaya zorlamanın da doğru yolu budur. ●

Kamu işçilerinin sendikalaşması yönünde yükselen dalga, işçi sınıfının ana gövdesiyle birleşmelidir.

BORÇ YÜKÜ İŞÇİ SINIFINA

Burjuvazi, dış borçla uluslararası işbölümünde kendine yer edinmeye çalışıyor. *Mercan Köklü'nün yazısı*, burjuvazinin "başarısının" giderek ağırlaşan borçları işçi sınıfına ödetmesiyle bağlı olduğunu koyuyor.

Türkiye'nin *dış borcu* üstüne çok yazılır oldu. Sol hareket ise, dış borç gibi "tali" konularla - her zamanki gibi - ilgilenmiyor. Oysa yanıtlanması gereken çeşitli sorular var. Türkiye ekonomisi dış borçlardan ötürü çökmekteyse *kimin üzerine* çöküyor? Çökmüyorsa, o zaman gerçekten ağır olan borç yükünü kim taşıyor?..

Dünya Bankası, bugün Türkiye'yi "orta derecede borçlanmış orta gelirli ülkeler" arasında sayıyor. Verilerde borçlanmanın 1980 sonrasında hızla ilerlediği, ama Türkiye'nin henüz ciddi bir borç krizi yaşamamış olduğu görülüyor.

Konu kapsamlı, dünya ekonomisinin bunalımı ve ülkenin endüstrileşme sürecinin sorunlarıyla bağlıdır.

Türkiye kapitalizmi, özellikle II.Dünya Savaşı'ndan sonra, ithal ikameci endüstrileşme yolunu tuttu. 1950'lerde makinalı üretim aşamasına geldi. 60'lı yıllar, finans- kapitalin egemenlik kurma çabasıyla, 1970'ler ise devlet tekeli kapitalizminin kurulmasıyla belirlendi.

İthal ikameci endüstrileşme sürecinde yoğun iç sömürüyle sermaye birikimi hızlandırıldı, sermayenin merkezileşmesi ve yoğunlaşması arttı. Endüstri başı çeken sektör oldu. Ara ve yatırım malları üretimine geçilmesi, sermaye birikimini daha önce karşılaşılmayan sorunlarla yüzyüze getirdi. (R. Yürükoğlu, "Türkiye'nin Önünde Reform Değil Devrim Vardır", *İşçinin Sesi*, Sayı:330, 3 Haziran 1987)

Endüstrileşme, büyük ölçekte sermaye gerektirir. Bu sermayenin içeride işçi sınıfının sömürsüyle yeterince sağlanamayışı, burjuvazinin *üretim sermayesi* gereksinimini azdırır. Türkiye'de de böyle oldu. Özellikle 1950'ler sonrasında ekonominin yabancı girdi (yedek parça, motor vb.) ve sermaye gereksinimi arttı. Ancak, hem burjuvazinin aşırı ulusçuluğundan, hem de emperyalistlerin Türkiye'de yatırımları yeterince kârlı görmemelerinden vb. ötürü, yabancı üretim sermayesi, uzun yıllar Türkiye'ye gelmedi. Yabancı sermayenin Türkiye ekonomisinde tuttuğu yer bugün hâlâ görece küçüktür.

Türkiye kapitalizminin dış borç sorununu anlamada kilit noktalardan biri budur. Burjuvazi, yabancı üretim sermayesi yatırımının eksikliği karşısında gereksinimini *yabancı para sermayesiyle*, yani dış borçla giderme yolunu seçti. (agy) 1933-1952 arasında Osmanlı borçlarını ödeyen Türkiye, 1947'de yeniden dış borç almaya başlamıştı. 1970'e gelindiğinde dış borcun milli gelire oranı 1970'te yüzde 15 dolayındaydı. Bu oran, 1980'de yüzde 34,3, 1987'de yüzde 61,6, 1990'da ise yüzde 39 oldu. 20 yıl içinde dış borç yükü 20 kat arttı.

1957-60, 1970 ve 1980 yılları, Türkiye ekonomisinde ciddi bunalımları anlatır. Birinci bunalımı 27 Mayıs darbesi izledi.

"Planlı ekonomi" dönemi başladı. 1967 yılında döviz sıkıntısına girilmesiyle kendini gösteren ikinci bunalımda, 12 Mart Muhtırası geldi. Kendi bunalımı iyice olgunlaşmadığı ve bu bunalımlar dünya kapitalizminin devresel gelişme dönemlerine rasgeldiği için bu dönemleri görece "hafif" atlatan Türkiye burjuvazisi, en şiddetli ve ısrarlı bunalımı 1980'de gördü.

1980'e gelindiğinde Türkiye kapitalizminde ithal ikameci endüstrileşme yolunun sonuna gelinmişti. Aşılmaz bir açmazla karşı karşıya gelinmişti. Endüstride üretim sermayesi gereksinimi azmıştı, ama yabancı sermaye gelmiyor, varolan yasal çerçevede gelmeye de yanaşmıyordu. İç pazar ilerleyen endüstrinin üretimini ememiyor, dar geliyordu. Öte yandan, dünya ekonomisindeki bunalımın en önemli nedenleri arasında, ulusal sınırların gericileşmesi ve (orta kuşak ülkelerin emperyalizmin hiyerarşisi içinde oynadığı rolü büyük ölçüde değiştiren) yeni uluslararası işbölümü, yer alıyordu. Türkiye ekonomisi de dışa açık değildi.

Bu bunalım oldukça şiddetli yaşandı, etkileri uzun sürdü. Çünkü, ötekilerden farklı olarak, hem dünya kapitalizminin devresel gerileme dönemine denk düşüyordu, hem de, artık emperyalistleşme aşamasına gelen burjuvazinin *emperyalistleşememe krizi*ydi. Bu özelliğiyle de, "Türkiye sermayesinin kendisini dünya sermayesinin bir parçası olarak üretme yeteneksizliğinin dışa vuruşu,... Türkiye kapitalizminin dünya kapitalist sistemiyle ilişkilerinin bunalımı"ydı. (agy)

Burjuvazi 1980 bunalımından faşizmle çıkmayı denedi. 12 Eylül faşizminin ruhunu oluşturan 24 Ocak 1980 programı, "ülkenin dünya ekonomisine açılması, sermayenin dışa açılması ve emperyalistleşmede gerçek yol alma programı"ydı. (agy)

1980 sonrasında burjuvazinin gündemi, *sermaye birikiminde* yeniden yapılanma ve uluslararası işbölümünde yeni bir rolün hedeflenmesidir. Dünya pazarında rekabet etmek üzere ekonominin "dışa açılması", bu amaçla da maliyetlerin ucuzlatılması, ileri teknolojinin kullanımı ve ihracata dönük, büyük ölçekli üretime geçilmesidir. Bu "grand" plan, konumuz açısından bakarsak, yoğun sermaye gereksinimini anlatır. Bugünkü dış borç sorunu, yabancı sermayeyi çekmek için yapılan girişimler, ihracat furyası, turizm yatırımları, yasal yapıdaki değişiklikler, çok şey anlatıyor.

Dış borçla ilgili çeşitli verileri, faşizme ve faşizmin çözülüşüne denk düşen dönem (1980-1983), çözülmeye birlikte oluşan sivil burjuva erki dönemi (1984 ve sonrası) olarak iki dönemde ele alabiliriz.

Dış borç miktarı. 1980 yılında Tür-

Kırbaç

kiye'nin dış borç stoku (anapara + faiz), milli gelirin üçte biri kadar, 19,1 milyar dolardı. 1980-1983 döneminde dış borç yüzde 6 dolayında arttı, 20,3 milyar dolar oldu. Bu, milli gelirin yaklaşık yüzde 41'i kadardı. (Tablo 1)

Dış borçta patlama, 1983 sonrasında gerçekleşti. Burjuvazi, "dışa dönük endüstrileşme atılımı"nı başlattı, bunu finanse edebilmek için yüklü miktarlarda borçlandı. 1983'le 1990 arasında dış

borç *yüzde 104* arttı. 1990 yılında milli gelirin yüzde 39'u (41,4 milyar dolar) oldu.

Dış borcun bileşimi. Dış borcun içerdiği kısa vadeli borç miktarının önemi, ağırlığıyla özel borç olmasından, borç stoku içinde oranı arttıkça borç servisinde (anapara ve faiz ödemesi) faiz yükünün ve zamanın basıncını, ülkenin sıcak para gereksinimini artırmasından gelir. 1980 yılında Türkiye'nin dış

Kimin

borcunun yüzde 13'ü kısa vadeli (vadesi 1 yıldan az) borçtu. Bu oran, 1986'da yüzde 19,3'e çıktı. 1990'da ise yüzde 16,1 kadardı.

1980'de Türkiye'nin uzun vadeli borçlarında kamu kaynaklarının (uluslararası resmi kuruluşlar, devletten devlete borç vb.) payı yüzde 62, özel kaynakların (ticari bankalar, öteki özel kreditorler) payı yüzde 38'di. *Özel kaynakların* payı 1983'te hemen hemen

aynı kaldı. Ama 1987'de yüzde 44'e, 1989'da yüzde 46,8'e çıktı. Dış borçta özel ticari banka ve bankerlerin taşıdığı ağırlık hem *artmakta*, hem de bugün borç stokunun yarısını oluşturmaktadır.

Borçlanma ve borç servisi. Borçlanma, bir ülkenin bir yılda kullandığı krediyi anlatır. Borç servisi ise, borçlu ülkenin o yıl ödediği anapara ve faiz tutarıdır. Türkiye'nin yeni borç kullanımı, 1980-1988 arasında her yıl arttı, yılda

	1970	1980	1983	1985	1986	1987	1988	1989	1990(*)
Toplam borç stoku (1)	-	9119	20317	26010	32842	40800	40864	41600	41382
Uzun vadeli borç	1888	15575	16469	19925	25408	32406	34148	35576	34706
-Kamu	1766	9635	10345	12260	14907	18146	17348	16654	-
-Kamu garantili özel	81	5405	5725	7306	9999	13394	16266	18127	-
-Garantisiz özel	42	535	399	359	503	866	535	795	-
IMF kredisi kull.	74	1054	1567	1326	1085	770	299	48	0
Kısa vadeli borç (2)	-	2490	2281	4759	6349	7623	6417	5977	6676
(3) Borç kullanımı	407	3115	2002	2788	3734	4758	7343	4708	3800
(4) Anapara geri ödemesi	158	750	1345	2615	2372	3493	4282	3948	-
(5) Net borç (3-4+6)	249	2365	656	1752	2952	2539	1855	320	-
(6) (5) içinde kısa vadeli borç	-	-	-	1579	1590	1274	-1206	-440	-
(7) Faiz ödemesi	-	857	1793	1959	2082	2464	3160	3085	-
(8) Net borç transferi (5-7)	-	1507	-1137	-207	871	75	-1305	-2765	-
(9) Borç servisi (4+7)	-	1607	3138	4574	4453	5957	7442	7033	6620
Borç stoku/İhracat (**)	-	332,9	214,8	198,1	261,6	246,7	207,3	189,8	-
Borç stoku/GSMH	-	34,3	40,9	50,5	58,0	61,6	59,4	53,8	39,0
Borç servisi/İhracat	-	28,0	33,2	34,8	35,5	36,0	37,8	32,1	-
Borç servisi/GSMH (***)	-	2,9	6,3	8,9	7,8	8,9	10,8	9,1	6,2
Faiz ödeme/İhracat	-	14,9	19,0	14,9	16,6	14,9	16,0	14,1	-
Faiz ödeme/GSMH	-	1,5	3,6	3,8	3,7	3,7	4,6	4,0	-
Rezerv/Borç stoku (REZY)(1)	-	17,3	13,4	8,9	8,9	8,9	9,6	15,1	-
Kısa vadeli borç/Borç stoku (2)/(1)	-	13,0	11,2	18,3	19,3	18,7	15,7	14,4	16,1

Kaynak: Dünya Bankası. Dünya Borç Tabloları 1990-1991. İng.basım, Wash. D.C., Aralık 1990
(*) 1990 yılı verileri, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'ndan. Cumhuriyet, 21 Ocak 1991)
(**) Burada "İhra. car", mal ve hizmet ihracatıyla işçi dövizlerinin toplamını anlatıyor.
(***) Biz hesapladık.

2 milyar dolarla 7,5 milyar dolar arasında oldu. Son bir-iki yıldır ise, yeni borç kullanımında bir azalma görülüyor. 1990'da borç kullanımı 3,8 milyar dolar oldu. Öte yandan veriler, anapara ve faiz ödemelerinde 1980'den sonra düzenli bir artış olduğunu, 1989'dan itibaren ise ödemelerin azalarak sürdüğünü ortaya koyuyor. Borç servisi 1980'de 1,6, 1988'de 7,4 milyar dolar olmuş, 1990'da ise 6,3 milyar dolar dolayında gerçekleşmiş. (HDTM)

Burada birkaç önemli nokta var. Bir kez, borç tablosundan da yansıdığı üzere, ülkenin döviz gelirlerinin üçte biri borç ve faiz ödemesine gitmiş. Türkiye'nin ihracat (mal ve hizmet ihracı, işgücü ihracı) gelirlerinin son on yılda 4 kat kadar arttığını bilirsek, ne kadar yüklü miktarlarda borç servisi yapıldığını anlarız.

Bu, borç servisi/millî gelir oranından da bellidir. 1980'de millî gelirin yüzde 2,9'u, 1988'de yüzde 10,8 ve 1989'da da yüzde 9,1 gibi büyük oranlarda anapara ve faiz ödemeye gitmiş.

Bugün Türkiye şöyle bir konumdadır: Dışa açılmayla birlikte gelirler arttı ve ek finansman kaynakları bulundu. Son on yılda (1980, 1986 ve 1987 hariç), her yıl alınan yeni borçtan *daha fazla* borç ve faiz ödemesi yapıldı. Ancak, dış borç stoku *azalmadığı* gibi, 1980'in iki katına ulaştı. Anapara kadar faiz ödendi. (1980-1989 döneminde anapara ödemesi 22 milyar, faiz ödemesi ise 19 milyar buluyor.)

Bu, Türkiye'nin, alınan yeni borcun faiz borcunu ödemede kullanıldığı *dış borç girdabına* ya girdiğini ya da girmek üzere olduğunu gösterir. Borç krizinin basamaklarına bu noktadan itibaren çıkılıyor. Eski borçları ödemek için yeni borç almasa, millî gelirin çok büyük bölümünü bu işte kullanması gerekecek. Yeni borç alsa, faiz borcu daha da büyüyecek. Bunu karşılamak için yine borç almak gerekecek. Her iki halde de borç yükünün faturası emekçi halka çıkarılacak, toplumsal huzursuzluk, patlamalar, çürüme ya da devrim!

Burjuvazi bunca dış borcu, dünya pazarında kendine yer açabilmek için alıyor, ama emekçi halka ödetiyor. Bu amaçla, iç pazarın sömürsünün bugüne dek görülmedik düzeylere çıkardı. Bir yandan ekonomi (yılda ortalama yüzde 4,7 oranında) büyüyor, millî gelir artıyor, öte yandan şiddetli bir sömürü, hızlı bir

proleterleşmeye, yoksullaşmaya analık ediyor.

Türk-İş tarafından hazırlanan bir kitapçık, 1988 yılında gerçek ücretlerin 1979'daki düzeyin yüzde 43,7'sine indiğini gösterdi. İstanbul Sanayi Odası'nın bir araştırmasına göre, 1983 yılında üretimde yaratılan katma değer bölüşümünde işçi ücretinin payı yüzde 55, sermayenin (faiz + kâr) payı yüzde 45 iken, 1988 yılında ücret payı yüzde 34'e düştü, sermaye payı ise yüzde 66'ya çıktı. Millî gelirin bölüşümünde, seçilmiş üç yıl için sermayenin (faiz-kira-kâr), ücret ve maaşların, tarım gelirlerinin toplam millî gelir içindeki payı şöyledir:

	1979	1983	1988
Faiz-kira-kâr	%42,9	%54,7	%70,2
Tarım gelirleri	%24,3	%20,5	%15,8
Ücret + maaş	%32,8	%24,8	%14,0

Kaynak: Türk-İş, Göstergeler, 1989

Burjuvazi dış borç ödemesini emekçinin üstünden finanse etmektedir.

Örnek çoktur. 1990 yılında 56 trilyon 685 lira olan bütçe gelirleri içinde vergi gelirlerinin payı yüzde 80 oldu. Bunun da çok büyük bir kısmı gelir vergisidir, yani ücretli ve maaşlı emekçilerin ödedikleri paradır. Ama, "Kurumlar Vergisi'nin genel bütçe gelirleri içindeki ağırlığı her geçen yıl biraz daha azalıyor..." (*Panorama*, 2 Aralık 1990) Yani bugün tekeller dün ödediklerinden daha az vergi ödüyorlar. Kaçırılan verginin millî gelirin dörtte biri düzeyinde olması da cabası.

Bir başka örnek, dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payının artmasıdır. Bu pay, 1979'da yüzde 42'den 1988'de yüzde 54'e vardı. Bütçede "özel gelir ve fonlar" adı altında verilen ve ezici çoğunluğu halktan sağlanan gelirler de, ekonomik sorunların ceremesini tüm emekçi halka çektirmenin araçlarından biridir.

Sonuçta, Türkiye'nin endüstrileşmesi için gereken sermaye birikimi Türkiye işçi sınıfının ve öteki emekçilerin sırtından sağlanıyor. Dış borcu burjuvazi kullanıyor, işçi sınıfı ödüyor. Dış borcun kaymağı burjuvaziye kırbacı işçiyi! Bu sömürü düzeni sürdükçe, kapitalist ekonomik sistemden köklü bir kopuş gerçekleşmedikçe kırbacın işçinin eline geçmesi olanağı yoktur. Dış borç sorunu da, gerçek demokrasi gibi, devrimle bağlıdır. ●

Kapitalizmde üretim planlı, ihtiyaca göre yapılmaz. Üretimin ülke içi tüketim ihtiyacından çok daha fazla yapılmasıyla üretim fazlası doğar. Bu, yasası kâr olan kapitalizmin yapısal bir özelliğidir.

Dünya kapitalist sisteminde uzun süredir bu temelde bir kriz geliyor. II. Dünya Savaşı'nın ertesinde dünya muazzam bir üretim artışı yaşadı. Emperyalist ülkelerin ekonomik büyüme eğrileri sürekli yükseldi. 1960'lı yılların sonlarına doğru düşüş görülmeye başlandı. Üretilen malların satılamamaya başlaması, stokların birikmesi, üretim hacminde daralma, yatırımın eskisi kadar kârlı olmaması, dönemin sonuna gelindiğini gösterdi. Dünya kapitalizmi devresel gelişmesini tamamlamış ve devresel gerilemeye geçmeye başlamıştı. Durum 1969'da Peru'nun iflasın eşiğine gelmesiyle somutlandı.

1969'dan bu yana, dünya kapitalist ekonomisinde eğriler, 1-2 yıllık çıkışlar dışında aşağıya doğru gitmektedir. Emperyalist ülkelerin dış ticarete gümrük duvarları, kotalar, vb. koymaya özellikle ağırlık vermeleri, yatırımları kısımları bununla bağlıdır. Kasasında bol para biriken ama kendi ürettiği malı satamayan emperyalist ülke, bir yandan ithalatını sınırlıyordu, bir yandan da yığılan stokları eritebilmek için ihracatı artırmaya çalışıyordu. Doğal alıcı olan az ve orta gelişmiş kapitalist ülkeler ise, alım gücünden yoksundular.

İşte, az ve orta gelişmiş kapitalist ülkelere yapılan "yardım"lar, açılan "krediler", verilen "borç"lar, bu sorunun emperyalizmin çıkarları doğrultusunda çözümüne yöneliktir. *Borç vermeler*, emperyalist ülkelerin "lütü" değil, bu ülkeleri, kendilerinin üretim fazlasını alabilir duruma getirmek içindir. Sistemin varlığını sürdürebilmesi için *zorunludur*.

Borçlu ülkelerin, emperyalist dünyadan (devletlerden, uluslararası kuruluşlardan, özel ticari banka ve finans kuruluşlarından) aldıkları kredileri ve bu kredilerin biriken faizlerini geri ödeyemeleri durumuna *borç krizi* deniliyor.

Dünya kapitalist ekonomisi, 1974-78 döneminde bir altüst oluş yaşadı. 1973 yılında, OPEC üyesi petrol ihracatçısı ülkelerin fiyatları dikte etmesiyle, dünya petrol fiyatları kısa sürede 4 kat arttı. Bu gelişme Batılı ülkelerin ödemeler dengesinde 40 milyar dolarlık korkunç bir açık doğurdu. 1978'e geldiğimizde bu açık kapanmıştı.

Emperyalist ülkeler bunu nasıl gerçekleştirdiler? Korumacılık yöntemleriyle ithalatı durdurarak! Az ve orta gelişmiş

ülkelere yaptıkları yatırımları keserek! İthalatı kendi aralarında da iyice kısıtılar. Böylece, OECD ülkelerinin cebinden çıkan 40 milyar dolar, dört yıl içinde az ve orta gelişmiş ülkelere ödettirilmiştir oldu.

Bir yandan petrol giderlerinin kat kat artması, bir yandan ihracat olanaklarının daralması, varolan üretimi sürdürebilmek, gerekli hammadde ve teknolojiyi satın alabilmek, yatırım yapabilmek için kaynak yaratmak zorunda olan az ve orta gelişmiş ülkelerin, üretim sermayesi ihtiyacını iyice azırdı. Daha çok dış borç almaktan başka seçenek kalmadı. Önceleri ithalat yapabilmek için, sonra artan borç faizlerini ödeyebilmek için borç alır oldular. İflasın eşiğine, *borç krizine* böyle gelindi.

Emperyalist ülkeler ise, ekonomik gerilemeden kurtulmadılar ama krizi az ve orta gelişmiş ülkelere ihraç etmiş, kendi ekonomilerini belli bir süre için kurtarmış, üretim alanındaki bunalımı dış borç mekanizması yoluyla geciktirmiş, ama büyütüp yayarak finans alanına aktarmış oldular.

Meksika'nın borçlarını ödeyemeyeceğini resmen açıkladığı 1982 yılı önemlidir. Örneğin yaygınlaşması "tehlikesi" belirince (ki borç krizi denilince asıl olarak Latin Amerika ülkeleri akla geliyor), emperyalist ülkeler krizi "hafifletmek", en az zararlı atlatılabilmek, olanaklıysa kârlarını da artırabilmek amacıyla, çeşitli ülkeler için "önlem paketleri" hazırladılar. 1985 Baker Planı bunlardan biridir. Planın özü, borçlu ülkelerin ekonomilerinde radikal reformlara gidilmesi, kemer sıkma politikalarının izlenmesi, kamu sektörünün yerine özel sektöre ağırlık verilmesi, dışa açılması, vb. "önlemleri" içeriyordu.

Baker Planı, borçlu ülkeler açısından, dış borçların daha da büyümesiyle sonuçlandı. Bu arada, ABD'de faiz oranının bir çırpıda %30 oranında artmasıyla, Latin Amerika ülkelerinin ABD, Avrupa ve Japon ticari bankalarına ödemeleri gereken borç faizi tutarı 1988'de 27 milyar dolardan, 1989'da 36 milyar dolara çıktı. Ekonomileri ciddi sarsıntılar geçirdi. Borcun yükü emekçi halkın sırtına bindirilince, toplumsal tansiyon aşırı yükseldi. Birçok ülkede seçimler yapıldı. 1989 başlarında Venezüella'da halk sokaklara döküldü. Latin Amerika siyasal açıdan kayınıyordu. Hem ayaklanma, hem de bu ülkelere alacaklı bankaların çökmesi tehlikesi belirmişti. Borç krizine bu nedenle jeopolitik gözlemlerle bakmak zorunda olan ABD, 10 Mart 1989'da "Brady Girişimi"ni başlattı.

"Gönüllü borç indirme planı" olarak tanıtılan Brady Girişimi'nin temelini şu politikalar oluştuyordu:

- Borç yükü ağır ülkelerin borcunun gönüllü olarak üç yıl içinde azaltılması.

- Özellikle Latin Amerika ülkelerinden blok halinde sermaye çıkışını durdurmaya yönelik önlemler geliştirilmesi.

- IMF (Uluslararası Para Fonu) ve Dünya Bankası'nın borç indirme planlarına yardımcı olması, ekonomik reform programları uygulayan ülkeleri fonlardan para vererek ödüllendirmesi.

- IMF kurallarında değişikliğe giderek kurumun likiditesini bu yolda kullanmak, alacaklı bankaların bu programın uygulanmasını zorlaştıran borç koşullarını belli bir süre için işletmemesini sağlamak.

Brady Girişimi'nde Dünya Bankası, ticari bankalara, borçlu ülkelerin borçlarını üç yıl içinde bono karşılığında nakit paraya döndürme garantisini verdi. Onları alacaklarını bonoyla değiştirmeye özendirdi. IMF ise, borçlu ülkelerin kendi borçlarını sonradan daha düşük faizle geri satın almalarına yardımcı oldu.

Sonunda, 1986-1990 arasında 26 milyar dolarlık üçüncü dünya ülkeleri borcunun "silindiği" ilan edildi. Ama Brady Girişimi'nin gerçeği elbette bu değildi. Bir kez, borç-bono değişimi, ağır borç kriziyle yüzyüze olan ülkelerin belli borçlarını silerken ülkenin borç yükünü o an için ve nakit para ihtiyacını karşılayacak kadar hafifletiyor, ihraç edilen bonolar üzerinden yeni bir borçlanma getiriyordu. Asıl amacı, borçların ödenememesi durumunda karşılaşılabilecek riski, ticari bankalardan resmi kuruluşlara transfer etmek ve böylece sistemin krizini azdıracılabilecek banka iflaslarının önüne geçmekti.

Nitekim, Dünya Bankası'nın öngörülerine göre, 1991 sonunda, "borç planlamasına" girmiş ülkelerin özel kreditorlere olan borcu 522 milyar dolara inecek, resmi kuruluşlara olan borç kadar olacak. Bundan 6 yıl önce, özel kreditorlere olan borçlar 450 milyar dolar, resmi kuruluşlara olan borçlar ise yalnızca 234 milyar dolar kadardı. Örneğin Brezilya'nın 1982'de 700 ticari banka kreditorü varken bu sayı 1988'de yarıdan aza inmişti.

Ticari bankalar açısından, bu borçlar zaten *batak* borçlardı. "Alacak" gibi görülüyor ve bankanın mali varlığını olduğundan daha yüksek göstermesine yarıyordu. Girişim bankalara bu alacaklardan, borç-bono değişimiyle, kârdan bir miktar zarar etmeyi göze alarak kurtulma olanağını yarattı. Hatta, bono ticareti yoluyla ek kâr bile ettiler. Özel ban-

kalardan resmi kuruluşlara transfer edilen risklerin faturasının bir kısmı, IMF ve Dünya Bankası'nın dayattıkları ekonomik politikalar yoluyla borçlu ülkelerin halklarına, bir kısmı da vergiler yoluyla emperyalist ülkelerin emekçilerine ödetirildi.

Sonuçta, emperyalist-kapitalist sistem, kendi bunalımını az ve orta gelişmiş ülkelere ihraç etmesiyle artan dış borçla-

Birgül Değirmenci'nin yazısı, borçlu ülkelerin krizini inceliyor, dış borç işleyişinin emperyalizmin yaşamını sürdürmesi açısından nasıl sorunlu olduğunu işliyor

Dış borçlar kanatlandı

*Dış borç,
yararlı olsun
diye değil,
“kârlı”
olduğu için
veriliyor.
Emperyalist
sistemin üretim
alanındaki
krizini finans
alanına
aktarmasına
yarıyor.*

nın borç krizi biçiminde dönüp kendisini vurmasını, onları devletten devlete borca dönüştürerek ertelemiş, iflası geciktirmiş oldu. Bu arada, emperyalist devletler arasında çeşitli görüş farklılıklarını da su yüzüne çıkarttı. Bazı ülkelerin ABD'nin engellemelerini aşarak IMF gibi dünya kuruluşlarında öne çıkmasını getirdi. Japonya IMF'nin ikinci büyük hissedarı oldu.

Girişimin başlatılmasından bu yana 2 yıl geçti. Az ve orta gelişmiş ülkelerin dış borç sorunu hâlâ ve büyüüp yaygınlaşarak sürüyor. Üçüncü dünya ülkelerinin toplam dış borcu 1990'da yüzde 6 artarak 1 trilyon 340 milyar dolara çıktı. Bu rekordur.

IMF'nin “borç indirimi” projelerinin uygulanmasına devam ediliyor. Bununla borçlu ülkelerin ekonomilerine dünya kapitalist sisteminin gerekli kıldığı yönde yapısal değişiklikler getirilmeye çalışılıyor.

Çeşitli veriler, emperyalizmin bu alanda çeşitli gelişmeler kaydettiğini gösteriyor. Örneğin, az ve orta gelişmiş ülkelerin borç stoku (anapara + faiz toplamı)/ihracat ve borç servisi (yıllık anapara + faiz ödemesi)/ihracat oranlar-

ında belli bir düşme söz konusudur. (Tablo 1)

Az ve orta gelişmiş ülkelerin dış borç yığını artmış, Brady Girişimi, hem bu ülkelerin nakit para sorununu borcu taksitler halinde ileri yıllara yayarak “çözmüş”, krizi ertelemiş, hem de onlara ekonomilerinin dışa açık büyüme modeline göre yeniden yapılanması yolunda adım attırıştır. Dünya kapitalist ekonomisindeki entegrasyon eğilimi ilerletilmiştir.

Emperyalist ülkelerdeki ekonomik gerilemenin, Körfez Savaşı'nın getirdiği milyarlarca dolarlık yükte birlikte, borçlu ülkelerin ekonomisini etkileyeceği de unutulmamalıdır. Dünya Bankası Körfez Savaşı'nın, petrol alıcısı ülkelere, önümüzdeki üç yılda, toplam ihracatlarının %4'ü kadar (Afrika'da %10'luk) bir mali yük yaratacağını öngörüyor.

Ticaret ve Gümrükler Genel Anlaşması (GATT) çerçevesinde sürdürülen görüşmelerin süruncemede kalması da, az ve orta gelişmiş ülkeler açısından önemli bir sorundur. Ekonomilerini, rekabete en açık üretim sektörlerini dünya pazarına açan bu ülkeler, emperyalist ülkelerin

“korumacılık” politikaları yüzünden, dünya ticaretinden istedikleri ölçüde pay alamıyorlar. Emperyalist ülkelerin ithalattaki kotaları kaldırmasını, gümrük duvarlarını indirmesini istiyorlar. Bu istem, emperyalist ülkelerin gerileme dönemi politikalarına uymuyor.

Kısacası, emperyalist ekonomilerde gerileme hızlanırken, dünya, siyasal, ekonomik dengelerin altüst olduğu bir döneme girmiştir. Sosyalist sistemin bu gelişmeyle de bağlı olan çöküşü, olumsuz gidişe ivme kazandırmış, Körfez Savaşı tuz biber ekmiştir. GATT görüşmelerinde emperyalistlerle az ve orta gelişmiş ülkeler, emperyalistlerle emperyalistler arasında bir kapışmadır gidiyor.

Bu ortamda, az ve orta gelişmiş

TABLO 1

Yıllar	1987	1989
Borç stoku/ihracat (%)	232	187
Borç servisi/ihracat (%)	28	22

ülkeler, ihracatla elde ettikleri gelirleri dış borç servisine yatırıyorlar. Eski borcu ödeyebilmek için yeni borç alarak, sistem içinde kalındığı sürece çözüm getirilemeyecek bir girdapta çırpınıyorlar. Oysa

ellerinde, birlikte kullandıkları zaman son derece güçlü etki yapacak bir kart vardır: “Ödemiyoruz” demek! Yatırım, teknoloji, ticaret sınırlamalarının kaldırılmasını istemek, vb. Küba lideri Fidel Kastro bu yönde bir öneri getirmiş, ancak, Latin Amerika'nın borçlu ülkeleri bu öneriyi uygulamaya yanaşmamışlardı. Emperyalist ülkelerle teke tek masaya oturduklarında ise kaybettiler.

Borç krizi, az ve orta gelişmiş ülkelerin gündeminden uzaklaşmış değildir. Emperyalist ülkeler kredileri, “yardımları”, artık, yalnızca üretim fazlasını satabilmek için değil, kapitalist sistemin üretim planındaki krizini finans planına aktarmaya yaradığı ve ömrünü uzattığı için veriyorlar. İnsanlığa yararlı olsun diye değil, sistem açısından “kârlı” olduğu için!

Her adımda az ve orta gelişmiş ülkeleri dünya pazarına bütünleyen ve gelecek krizin tabanını genişleten kapitalizm, kendi kaçınılmaz sonunu ertelıyor. Kendi daralan zamanından tüketiyor. Bir yandan da, zincirin zayıf halkalarının sayısını artırıyor. Pencereden bakan sömürsüz, dış borçsuz, savaşızsız dünyayı daha yakına getiriyor. ●

GATT, dünya ekonomisinin sorunlarına yanıt vermeyecektir. Üretici güçlerin bugünkü gelişmişlik düzeyi, yalnızca ticari engellerin kaldırılmasını değil, üretimin dünya çapında planlanmasını dayatıyor. *Serpil Giray yazıyor.*

Son aylarda gazetelerde çıkan, ancak günün öteki önemli iç ve dış haberleri arasına sıkışıp kaldığı için çok da ilgi toplamayan, "GATT görüşmeleri çöktü" ya da "Uruguay'da yine anlaşma olmadı" türünden haberler, gazetelerde tuttuğu yerin çok ötesinde öneme sahiptir.

Uruguay Görüşmeleri, geçerliliği 1991 yılında sona eren Tokyo Görüşmeleri kararlarının ardından GATT'ın (Ticaret ve Gümrük Tarifeleri Genel Anlaşması) işleyişini düzenlemeye yönelikti. Ancak, üye ülkeler arasındaki anlaşmazlıkların şiddeti, şimdi sürmekte olan Uruguay Görüşmeleri'nin 1986'da başlatılmasını getirdi. Dört yıl suya sabuna dokunmayan konular çevresinde dolanan komisyonlar, 1990'da çeşitli ülkelerin "can alıcı" olarak adlandırdığı konular gündeme gelince birer kavga platformu haline geldiler.

Oysa, 1986'da görüşmelerin başında şu "iyi niyetli" kararlar alınmıştı: GATT'ın uluslararası çevresini genişletmek, dünya ticaretinde rolünü, denetimini ve disiplinini artırmak, GATT ile öteki uluslararası finans kuruluşları arasında daha yakın eşgüdüm sağlamak. Görüşmeler içinde Kanada daha da ileriye giderek, bir "Dünya Ticaret Topluluğu" önerisiyle geldi. GATT'ın 1990 Aralık ayında Brüksel'de toplanan başbakanlar zirvesinde de benzeri yönde bir GATT Reformu paketi tartışmaya sunuldu.

Bu gelişmeler, dünya kapitalist sisteminin iyice yakıcılaşan ihtiyacını yansıttı. Daha geniş uluslararası entegrasyon, ticarette tek yönlü sınırlamaların önünü almaya yönelik disiplin ve denetim yetkisi olan, birbiriyle eşgüdümlü çalışan dünya kurumları. Kapitalizmin normal kapitalizm olarak işleyebilmesi için bile gümrük duvarlarının kalkmasının gerekliliği, sermayenin yeniden üretim

süreccinin önündeki engellerin yokedilmesi...

Ama tam da bunlar, GATT'ın 1947'de kurulmasının nedenleri ve ana ilkeleri arasındaydı. O zaman, nasıl oluyor da, bugün dünya ticaretinin 3,5 trilyon dolarlık bölümünü, yani yarısını düzenleyen GATT dönüp dolanıp hâlâ 43 yıl öncesinin ihtiyaçlarını "tartışıyor"? Nasıl oluyor da, 1970'ten bu yana 249 korumacılık önlemi uygulamaya konulabiliyor?

'Uzlaşmazlıklar o kadar derin ki, ticaret anlaşmazlıklarının çözülmesi için uluslararası bir forum bile öneriliyor. GATT üyelerinin bazı korumacılık önlemlerine örnek olarak *Tablo 1'e* bakınız.)

Uruguay Görüşmeleri'ne 107 ülkeden toplam 2500 delege katılıyor. Tek başına bu bile karamsarlığa düşmeleri için yeterli. Dünya ticaretini yönlendirecek kararlar 2500 kişinin katıldığı oturumlar-da tartışılıyor. Rakamlar tek başına

demokrasi göstergesi olsaydı, ticaretin işleyişi Atina demokrasisinden esinlenme, "çok demokratik" bir ortamda belirleniyor denebilirdi. Ancak meselenin özü görüldüğü gibi değil. Bu kalabalığın, bürokrasiyi arttırıp, asıl söz sahibi emperyalist ülke (ABD gibi) ve ülke toplulukları (AT gibi) arasındaki çatışmalara "uygar" bir kılıf oluşturmaktan öte pek bir işlevi yok.

Uruguay Görüşmeleri belli başlı olarak şu alanları kapsıyor:

- Gümrük vergilerinin yüzde 33 oranında indirilmesi.
- Gümrük dışı korumacılık duvarlarının indirilmesi.
- Doğal kaynaklara dayalı ürünlerin (balıkçılık, orman ürünleri, demir dışı metal ve mineraller) ticaretinin tam liberasyonu.
- Tarım ürünleri ticaretinde uzun dönemli reform, sübvansiyonların derhal dondurulması.
- Tropikal ürünler (muz, kauçuk vb.)

ticaretinde liberasyon.

- Tekstil ticaretinin liberasyonu.
- GATT anlaşma hükümlerinin geliştirilmesi, GATT kurallarının gözden geçirilmesi, ithalatta beklenmedik ve ani iniş-çıkışların önlenmesi, GATT'a aykırı sübvansiyonları tanımlayacak ayrıntılı bir çerçeve hazırlanması, anlaşmazlıkların çözümü için daha hızlı işleyecek GATT mekanizmalarının kurulması, GATT'ın ticaret uygulamalarını gözleme ve denetim politikalarının iyileştirilmesi ve yeni dünya ticaret örgütlenmesine gidilmesi.
- GATT'ın kapsamının, entellektüel mülkiyet haklarına, yabancı yatırımlara getirilen kısıtlamaların kaldırılmasına, hizmet sektöründeki (bankacılık, sigortacılık, turizm, inşaatçılık, taşımacılık, vb.) ticarete genişletilmesi.

Bütün alanlardaki görüşmeleri aktif olarak yönlendiren 3 ana güç var: ABD, Avrupa Topluluğu ve Tarımcılar Gurubu diye bilinen, Avustralya'nın liderliğindeki 14 ülke (Avustralya, Brezilya, Arjantin, Kanada, Şili, Kolombiya, Fiji, Endonezya, Malezya, Yeni Zelanda, Filipinler, Tayland ve Uruguay). Görüşmeler, ABD ve ona destek veren ülkelerin Avrupa Topluluğu'yla tarım sübvansiyonları üstüne şiddetli bir çatışma içine girmeleri yüzünden çıkmaza girmiştir. Ancak, sorun bu kadar basit değildir. Tarım dışında tekstil, hizmetler, ticari yatırımlar, telif hakkı ve fikri mülkiyet hakları üzerinde de, GATT içinde derin çatışma vardır.

GATT kapışmasında başrolleri paylaşan ve karşı tarafı ticaretin serbestleşmesini engellemekle suçlayanların kendileri GATT kurallarına uymuyor ve şiddetli korumacılık uyguluyorlar. Kendi ulusal endüstrilerini korumaya çalışıyorlar.

Örneğin ABD, 1988 yılında kabul ettiği yeni Ticaret Yasası'yla çeşitli korumacılık önlemleri getiriyor. AT'den

TABLE 1
EN SIK ANTI-DAMPİNG VERGİSİNE MARUZ KALAN ÜLKELER
(1 Temmuz 1980 - 1 Temmuz 1989)

İhracatçı Ülke	Vergi koyan ülkeler				
	Avustralya	Kanada	AT	ABD	Toplam(*)
AT	35	41	2(**)	29	107
Japonya	21	13	12	28	74
ABD	16	25	10	-	51
Güney Kore	14	14	2	10	40
Çin HC	12	6	3	11	32
B. Almanya	11	14	-	7	32
Tayvan	11	4	-	13	8
Brezilya	4	7	6	10	27
İtalya	8	6	-	8	22
Fransa	8	8	-	6	22
Kanada	6	-	5	10	21
İngiltere	6	9	-	2	17
İspanya	2	4	2	6	14

Kaynak: Financial Times, 24 Temmuz 1990

(*) Bu dönemde kesin anti-damping vergisi uygulaması 569'dur

(**) İspanya

“GATT görüşmelerinin anlaşmazlıkla sonuçlanması, Körfez savaşından daha büyük bir tehlikedir” sözleri doğması olası ticaret savaşlarına işaret ediyor.

Japonya'nın oldukça zor durumda kalacağı belirtiliyor.

Ağır dış borç yükü altında olan, IMF ve Dünya Bankası'nın zorlamasıyla pazarlarını emperyalist ülkelerin ihracatçılarına giderek daha çok açan az ve orta gelişmiş ülkeler, Batılı ülkelerin korumacılıkta ısrarına karşı çıkıyorlar. Çünkü ihracat kapılarının kapanması, onlar için büyük felaket anlamına geliyor. Öte yandan, büyük ihtiyaç duydukları *know-how* alanında fikri mülkiyet hakkı konusunda çok da duyarlı değiller.

Kısacası, GATT görüşmelerinde taraflar, birçok yapısal değişikliğin bugün artık ertelenemez olduğunun farkındadırlar. Bunlar yapılmazsa doğacak durumdan son derece endişelidirler. İngiltere'nin eski ticaret ve endüstri bakanı Lord Young, “GATT görüşmelerinin anlaşmazlıkla sonuçlanması, Körfez savaşından daha büyük bir tehlikedir” diyor. Ancak, kendi dar, ulusal çıkarlarını “koruma” derdinde olan emperyalist ülkeler, sistemin genel çıkarının dayattığı değişikliklerin “bedelini” başkasına ödetmeye çalışıyorlar. Bu noktada, güçsüz olduğu için en şanssız olan, az ve orta gelişmiş ülkelerdir.

Dünya kapitalist sistemi, *normal* işleyişini sürdürülebilmek için, sermayenin yer değiştirmesinin, sermayenin genişletilmiş yeniden üretimi sürecinin önündeki engellerin (gümrük duvarlarının vb.) kaldırılmasını istiyor. GATT görüşmelerinde bu doğrultuda bir anlaşmaya varılamaması, tüm dünya ekonomisine zarar vermekte, (sosyalist sistemin çöküşüyle emperyalist kampı birarada tutan zammın da erimesiyle) emperyalist ülkeler arasında sonu tufana varabilecek ticaret savaşlarının önünü açmaktadır.

Ama anlaşma olsa bile, “iyice” bir GATT da, üretici güçlerin bugünkü gelişmişlik düzeyinin sorunlarına yanıt vermeyecektir. Çünkü onun gerisindedir. Bugünün sorunu yalnızca ticaret duvarlarının kalkması, örneğin Türkiye'nin malını Amerika'da satması, tekstili Avrupa'ya getirmesi değildir. Bugün, dünya ekonomisi, yapısal bir değişim içindedir. (Endüstriler yer değiştirmektedir.) Dünya ekonomisi, ulusal egoizmden arınmış, *dünya çapında üretim planlaması* gerektirmektedir. Buna uygun örgütlenme istemektedir. Ancak bu istem, kapitalizmin üretim anarşisine takılıp kalıyor. Dengesizlikler birikiyor.

Sorunların kapitalizm altında çözümü, büyük toplumsal acılar getiren buhranlar yoluyla oluyor. Bugün ilerleyen süreç de bu yönde bir gelişmeye işaret ediyor. Dünya çapında planlamaya gidemediği için ortaya çıkan dengesizlikleri çözmede kapitalizmin depresyondan başka aracı yoktur. Yani kapitalizmin gelişebilmesinin, bir üst düzeye çıkmasının aracı da depresyondur.

Bununla birlikte her bunalım yeni dünyayı daha yakına getiriyor. Çünkü dünya çapında üretici güçlerin gelişme düzeyi, üretimin toplumsal niteliği ile üretim araçları mülkiyetinin özel niteliği arasındaki çelişkiyi olumsuzlansın, kalıcı çözecek olan, üretim anarşisinin olmadığı, merkezi planlamaya dayalı sistemi çağırıyor. ●

ithal edilen otomobil vb. malları “lüks” tanımına sokarak %10 oranında vergiye tabi tutuyor. Kendi tarım sektörüne hatırı sayılır ölçülerde sübvansiyon sağlarken, dev Avrupa pazarına ihracatını artırabilmek için tarımda AT sübvansiyonlarının yüzde 75 ve ihracat teşviklerinin yüzde 90'a varan oranlarda azaltılmasını istiyor. Bu arada korumacılığa ağırlık verdiği söylenen yeni bir Tarım Yasası hazırlıyor.

ABD, dünya pazarına açılan az ve orta gelişmiş ülkelerin önemli bir ihracat kalemi olan tekstilde yüksek ithal vergisi ve kota uyguluyor. “Her ülkenin ithalatını sınırlandıracak yeni bir global kota sistemi” getirilmesini istiyor. Bir yandan da, dünya ticaretinin kendi denetimini dışında gerçekleşen üçte birlik bölümünü (hizmetler, tarım, fikri mülkiyet hakları,

yabancı sermaye yatırımları) GATT çerçevesi içine sokmaya, böylece denetimi daha da artırmaya çalışıyor.

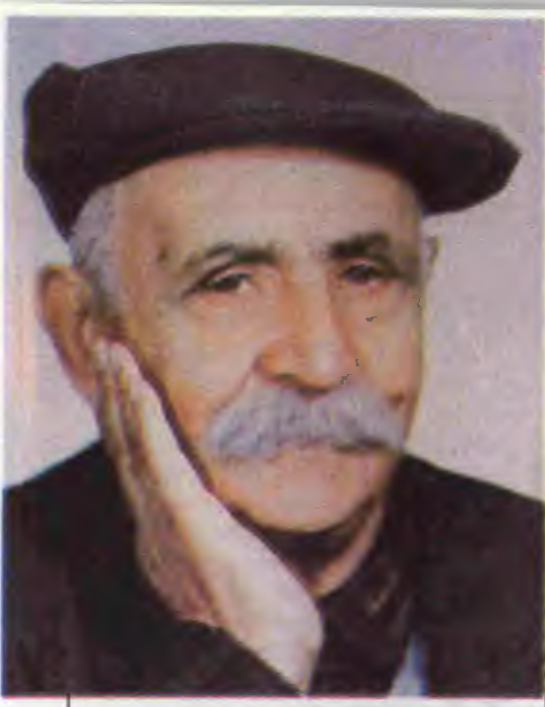
AT, Ortak Tarım Politikası (CAP) adı altında, kendi çiftçilerine yüksek devlet desteği veriyor, tarım ürünleri ithalatına engeller koyuyor. Kendi ihracat ürünlerine (tarım, demir-çelik, vb.) dumping uygularken, sübvansiyonlarda yüzde 30'un (bunun aslında yüzde 15 olduğu belirtiliyor) üstünde bir indirimle yanaşmıyor. Tekstil ürünleri, ayakkabı, otomobil ve elektronik eşyada ise ithalata kota uyguluyor.

Bu arada İngiltere, (Fransa ve Almanya'nın tersine) tarımda taviz verilmesini istiyor, kendi üstün olduğu hizmet sektöründe ticaretin “ulusal çıkarlarla kısıtlanmaması gerektiğini” savunuyor.

İngiltere'ye göre, “AT'nin gelecekteki uluslararası rekabet gücü hizmetler ve yeni teknolojiye patent korunması gibi alanların serbest ticarete açılmasıyla sıkı sıkıya bağlı”.

Japonya, kendi pirinç pazarını tartışma dışı tutarken, AT ve ABD'den ithalatı görünmez bürokratik engellerle sınırlandırıyor. Kendisi yabancı şirketlerin ülkede çalışmasını akıl almaz ayrıntılarla baltalarken, öteki ülkelerde yabancı sermaye yatırımına getirilen kısıtlamalardan şikayet ediyor.

Bu arada, tarım ürünleri ticaretindeki sınırlamalar tartışılırken, AT'ye karşı ABD'nin yanında yer alan Tarımcılar Gurubu'nun, tarımsal üretimde “gerçek pazar kurallarının” egemen olması önerisi kabul görürse, bu kez de ABD, AT ve

ALİ ÖZSOY DEDE

Aleviler cennete cehenneme de inanmazlar demiştin?

İnanmazlar. Çünkü yok. Yerin altında mı, göğün yüzünde mi? Cennet, canlı et. Cennete inanmazlar da, ruhun devir yaptığına inanırlar.

Anladığım kadarıyla, bir tarafta Alevilik bütünüyle bu dünyaya özgü birşey, bu dünyada dostluk içinde, kardeşlik içinde yaşayın diyor. Bir taraftan da dinsel yönleri var. Ama demin de konuştuğumuz gibi oruç tutmuyor, namaz kılmıyor, hacca gitmiyor. Yani bir dinsel boyutu var ama daha çok bu dünyaya özgü birşey.

Öbür dünya neresi? Bu bizim çalıştığımız, çabaladığımız, ibadetimiz, sıhhatimiz bu dünya için. Burada insanca yaşarsan, insan hakkına tecavüz etmezsen, senin ruhun ölmez, dünyaya bağlı kalır. Gider, geri gelersin. Onların öbür dünya dediği, yerin altında mı, göğün yüzünde mi?

Aksaray'ın Yakacık köyü var. Ben orada dedelik yapıyorum. Bizim Alevilerin biri, köyün birisinde Hoca İlyas isminde bir hocanın tarlasını ortak ekiyor. Hoca İlyas, "ulan Kara Mehmet" diyor, "dedeniz gelince beni yanına götür". Kara Mehmet de bayağı uğraşıklı bir adamdı. "Peki" diyor, "götüreceğim".

Biz de geldik, görgü, sorgu yapıyoruz. Kara Mehmet adamla sabahleyin geliyorlar. Biz de sabahtan kalktık, kahvaltımızı yaptık, oturuyoruz. Pencereden bakanlar, hocayı pencerenin önünde gördü. Bizimkiler kızıyorlar. Ben "ne oluyor" dedim. "Vallahi Kara Mehmet'in usulsüzlüğüne kızıyoruz" dediler. "Niye" dedim. "Sorsofu köyünün hocası İlyas'ı getiriyor" dediler. "Getirsin" dedim. "Ne olur getirirsen? Biz hocadan niye korkacağız?" "Seninle tartışmaya geliyor" dediler. "Gelsin" dedim. Geldi. Kapıyı açtılar, buyur ettiler. Cemaatten kalktılar, hocaya yer açtılar. Hoca başladı bizim Alevileri övmeye. Aleviliği övdü, övdü gökyüzüne çıkardı. Ondan sonra da, döndürdü, şeriatın şartlarından bahsetmeye başladı. İyisiniz, hoşsunuz, büyüksünüz, doğrusunuz ama şeriatın şartını yerine getirmiyorsunuz dedi. Ona şöyle dedim:

Hoca, iyi dedin ama sonunu değiştirdin işin. Doğru olduktan sonra, dürüst olduktan sonra, daha bu şarta şurta niye ihtiyaç var? Dinin, ibadetin fazileti nedir? Doğruluğa teşviktir. İslamın şartından başlarsınız, beş. Efendim, imanın şartı altı. Abdestin şartı dört, guslün şartı üç, teyemmümün şartı üç... Otuziki şart

Ali Yıldırım'ın hazırladığı ve geçen sayımızda birinci bölümünü yayınladığımız dede röportajının bu ikinci ve son bölümünde, Ali Özsoy Dede, zengin deneyimlerle dolu yaşamından öğretici örneklerle Alevi düşüncesini, Alevi önderlerinin dünyasını, dedeliği, cemleri anlatıyor.

dersiniz. İlk farz dersiniz sonra şarta dökersiniz. Allah kuluna hiçbir zaman şart diye birşey koşmamış.

Namaza gelince, namaz gündüze ibadet buyurmaz. Siz bunu beş vakte nereden çıkardınız, nereden vakit uydurdunuz? Hangi ayete göre şeklini, şemai-lini tayin ettiniz? Öyle bir okul yok, hoca yok.

Hocanın yakasından bir kitap görünüyor. "Hoca kitabın da mı var" dedim, "var" dedi. Elini attı çıkarıyor. "Bu dünyada Müslüman olanlar, beş vakit abdestini alır, namazını kılar, ramazan ayında düzgün orucunu tutarsa, yarın öbür dünyada, cennet-i âlâda, bin odalı köşk, beşyüz tane huri kızı veren kitap mı" dedim. Kitabı geriye itti, çıkarmadı. "Hoca ben inanıyorum ona, niye çıkarmıyorsun" dedim ve şöyle devam ettim: "Ulu tanrı, yeri, göğü, arzı, gürzü, dağı, dereyi, tepeyi, düzü, yoktan varetmiş. İçine de o kadar eşyayı mahlukat halletmiş. Ademi, hepsini, hepsini allah yaratmış. Onları yaratmaya kadir de sana beşyüz tane huri kızı vermeye kadir değil mi?"

Peki kadınlara ne verecek acaba öbür dünyada?

Oraya da geleceğiz. Hocaya söylemeye devam ettim: "Ağa kapısına hizmetçi tutar. Ona muayyen bir ücret keser. Şu kadar kapımda çalışacaksın, şu kadar da para vereceğim sana der. Size de cenab-ı allah beşyüz tane huri kızı demiş. Cenab-ı allah da sizin emeğinize göre o beşyüz taneyi kararlaştırmış, verir" dedim. "Çünkü kendi yaratıyor, yaratmaya kadir." Neyi yaratıyor? Allah yaratıyormuş! Anamla babam olmayaydı da beni yarataydı? "Yaratır" diyorum ona, ona öyle diyorum.

"Hoca" dedim, "allah verir, güzellerini verir. Öyle güzel olacak ki kızlar, kaşları kara, gözleri sürmeli, vücutları süttan beyaz. Saçları tarayıp dökcekler. Hadi bunları oldu kabul ettik. Peki sizin hanımlar da abdest alır, namaz kılar mı" "Elbet" dedi, "müslüman karısı abdestini de alır, namazını da kılar, orucunu da tutar". "Güzel", dedim, "cenab-ı allah size tanıdığı hakkı onlara da tanıyacak mı?" "Tanıyacak" dedi. "Eşit misiniz" dedim, "eşitiz" dedi. "İmanın var mı

eşit olduğunuza" dedim, "var" dedi. "Peki, cenab-ı allah size beşyüz tane huri kızını verince, onlara da beşyüz tane erkek mi verecek" dedim, bir sıçırıyor ki, "nasıl olur efendim" deyip sıçırıyor. "Öyleyse" dedim, "sana da nasıl olur? Hem eşitiz diye kabul ettin. Onun hakkını niye yiyorsun?"

Adam şaşırıyor.

Dede bu anlattıklarından ortaya birşey çıkıyor. Alevilik bildik anlamda bir dine benzemiyor. Yani demin dedin ya, kendine özgü kuralları, anlayışı var. Daha çok bu dünyanın işlerini düzenleyen, insanlar arasında kardeşliği, dostluğu düzenleyen bir hali var.

Daha bundan iyi din olur mu?

Şimdi, acaba Aleviliğin ilerici bir nitelik taşımasını da buna mı bağlamak lazım?

Herşeyi ona bağlamak lazım. Nereye gideceksin başka? Başka dayanağın yoktur.

Bir gün bir cemaatte oturuyoruz. Daldık bir muhabbete. Hep yaşlı adamlar, tasavvufçu. Birisi bana, "ayıbettin, büyük kusur işledin" dedi. "Niye" dedim, "bileyim suçumu". "Allah" dedim diye beni suçlandırıyor. "Sensin allah" diyor. "Kendine hitab ediyorsun" diyor. "Sende, sende" diyor, "nereye çağırıyorsun?"

Dede, bir adamın Alevi olabilmesi için ille Alevi bir aileden mi gelmesi lazım?

Aşık Dertli, Ankara'nın Gerede kazasında - Gerede Ankara'ya bağlıymış eskiden - Şahneler köyünde doğmuş. Anası, babası Sünni. Bu adam köyle-rinde bir tat, düzen bulamamış, terk-i diyar etmiş, gitmiş. Dolaşmış çevrilmiş, Hz. Ali yoluna vurmuş.

Berbere traş olmaya varmış. Sakal burada, bıyık sakala karışmış. Berber usturayı eline almış. Etraftakiler "şu sakala, bıyığa bak, kızılbaşlar gibi, bunlar ne böyle" falan diye taşlamışlar adamı. Adam "ah Hüseyin" demiş, "hep bu senin aşkın bana taş attıran, yezit bin taş atsa gelip birisi bana dokunmaz, yeter ki, senin aşkın bende devam etsin". Ah deyince ağzından çıkan soluk ateş gibi berbere tesir etmiş. Berber öteye gitmiş.

"Ne oldu sana yahu" demiş, "için dışın ateş kesiyor, ağzından çıkan soluk beni yakıtı, bu kadar mı kızılbaşların Hüseyin'ine yandın sen". "Hüseyin'e yanmayayım da kime yanayım ya ben?"

Hüseyin iki cihanın güneşi. Fahr-i kainat Muhammed Mustafa'nın torunu, tanrının aslanı, Şah Ali el Mürteza'nın oğlu, insanların en hayırlısı Hz. Fatıma'nın ciğerparesi. Kerbela çölünde serini veren

Hüseyin'e yanılmaz da ya kime yanılacak?" Berber, "Hüseyin'i sevdiğini bileyim, şu usturayı al, Hüseyin aşkına kendini kes" diyor. Dertli "ver ulan yezit, cananıma karşı canımın ne kıyme-

ti var" diyor, usturayı eline alıyor, atıyor yanağına. Bakıyor ki, kan fışkırıyor, hemen elini geriye çekiyor berber. O zaman şöyle alıyor:

Meyl-i nefis mukayyis

Kays ile sahralara düştüm çok ahı efgan eyledim
Meyl-i vech beytül hazanda huni gıryan eyledim
Zamanı sabrımı tutup ahı efgan eyledim
Soyunup abdal misali cismim üryan eyledim

Kendimi aşkın yolunda dostı kurban eyledim
Gerdanımı kestim aldım halkı figan eyledim

Taezelden bu canıma sözü Hüseyin'den düştü nar
Ateşi hicranıma sabretmeye takat mi var
El ne derse koy desin sevdim Hüseyin'i Kerbela
Gitti elden gitti anem ihtiyar

Kendimi aşkın yolunda dostı kurban eyledim
Gerdanımı kestim aldım halkı figan eyledim

Rabegil yarabbena Dertli'nin zül isyanına
Rahmeten bil alemin ismi düşer şanına
Evliya enbiya mukdet senin ihsanına
Baş açık yalın ayak meyle durdum divanına

Kendimi aşkın yolunda dostı kurban eyledim
Gerdanımı kestim aldım halkı figan eyledim

Bunu diyen de Sünni ananın, Sünni babanın doğurduğu.

Mesela bir Sünni, Aleviyim dese, onu ceme alır mısınız?

Alırız tabii. İnarak gelirse alırız.

Yani Alevi törelerine ters düşmüyor mu? Bu konuda herhangi bir kısıtlama yok mu?

Ne olacakmış? Alevi törelerine ters düşmez. Neden ters düşsün? Ailesiyle beraber gelirse ters düşmez. Ama yalnız gelirse ters düşer.

Yozgat'ın Bahadın köyünde yol veriyorum. Bir gün bir toplumdayız. Orada yakın bir köy var, Sünni köyü. Oradan beş-altı kişi, "gidelim Bahadınlının dedesinin yanına varalım" demişler, bizim olduğumuz toplumun kapısına gelmişler. Diyorlar ki, "dede efendi, eğer cemiyetinize kabul ederseniz bizim de arzumuz girmek". Cem aile toplumu, ne diyeceksin sen buna? "Dostlar" dedim, "hoşgeldiniz, sefa geldiniz, fakat bizim topluluğumuz aile topluluğudur, toplantısıdır, ailelerinizi getirirseniz niye girmeyeceksiniz, kapımız açık" dedim.

Yoksa bu Alevilerin mum söndürme hikayesi de buradan mı kaynaklanıyor? Bu söylentinin kökeninde ne var?

Senin kafanın yetmediği çok şeyler var. Alevilerin cem yaptıkları evlere baskınlar oluyor. Onlar da ışığı karartıyor. Ne oldu, Aleviler mum söndürüyor. Binbir türlü iftiralar. Böyle şey olur mu? Olmaz. Olmamış da. Aşağı yukarı iki yaşından bu yana ceme gidiyorum. Anam beni sırtında götürüyordu.

Peki dede şimdi bu şeriat devleti kurma heveslerine karşı Alevilik bir alternatif, bir karşı güç olabilir mi? Yani bu yobazlara karşı Aleviler ne yapabilir?

Eğer yapabilirlerse, tamamen Alevi-likten soyutlandırırlar, Aleviliği yozlaştırırlar.

Alevi buna karşı ne yapabilir?

Ne yapabilirler? Cebr ile, kahr ile hiçbir zaman bitirememişler Aleviyi. O kadar zorlamışlar, boğazlarından kurşun akıtmışlar, oruç yiyor diye kötülükler yapmışlar. Gene de yolundan vazgeçirememişler.

İki Bektaşî, ramazanın içinde şehre gitmişler, aşçıya girmişler - lokanta yok o zamanlar. Yemek yerken baskın olmuş, bunları yakalamışlar. Birine sormuşlar: "Adın ne?" "Benim adım Memet" demiş. Ötekine sormuşlar, o da "benim adım Karabet" demiş. Ermeniymiş o. "Hadi şu Karabet yiyor, zahir gavur, ulan Memet sana ne oldu kafır? Bu mübarek günde ramazanda yiyorsun" demişler, sokulmuşlar buna. Karabet, "ya arkadaşlar, memurlar, kusura kalmayın, bu adamın bana büyük iyilikleri vardı, iyiliğinin altından kalkayım diye aşçıya davet ettim, ona ben yedirdim, ben Müslüman olursam bu arkadaşları bana bağışlar mısınız" diyor. "Bağışlarız." "Peki ben nasıl Müslüman olacaksam söyleyin yapayım" diyor. "Kelime-i şahadet getirirsen Müslüman olursun." "Kelime-i şahadet nasıl bilmiyorum, siz öğretin, ben de öğreneyim" diyor. Öğretiyorlar. Ve kelime-i şahadet getiriyor. Ondan sonra arkadaşını ona bağışlıyorlar. Ardından Memet'e diyor ki, "yahu, gavur oldum kendimi kurtardım, Müslüman oldum seni kurtardım".

Bir Bektaşîyle bir hoca arkadaş olmuşlar. Heybelerinde, azıkları varmış. Bunlar bir müddet gitmişler, bir çeşmenin başına varmışlar. Bektaşî demiş, "acıktık". Hoca, "ben kazaya kalan namazımı kılayım da ondan sonra yeriz" demiş. Gitmiş abdest almış, kazaya kalan namazını kılmış, gelmiş, "hadi yemeğimizi yiyelim" demiş. Bektaşî, "dur" demiş, "bir abdest de ben alayım, ben de bir namaz kılayım". "Ne namazı" demiş hoca. "Gelecek namazı" diye cevap vermiş Bektaşî. "Yahu, vakit gelmeden namaz kılınır mı" demiş hoca. Bektaşî de demiş ki: "Allah senin verisiyi kabul ediyor da benim peşinimi kabul etmez mi?"

Alevilerin namazı kılınmış mıdır dede?

İşte böyleyse kılınmış, ne olacak?

"Kılınmış namazım kıldırırlarsa, alınmış abdestim aldırırlarsa." Ne demek oluyor bu?

"Sizde şah diyeni öldürürlerse." Bana zorla namaz kıldırırlarsa demek istiyor. Benim abdestim alınmış, namazım kılınmış diyor. Yıllık abdestimi aldım, yıllık namazımı kıldım diyor.

Yıllık abdest, yıllık namaz diye birşey olur mu?

Olmaz mı?

Nasıl olur?

Eline, beline, diline dedik ya. İlla şekil mi vereceğiz buna? Sen istiyorsun illa şekil verilsin.

Elin ile söz veriyorsun, ben ellerimle hırsızlık yapmayacağım. Ağzına su alıyorsun mesela, çalkalıyorsun, ağzımla haram yemeyeceğim, dilimle yalan söylemeyeceğim. Burnuna su çekip döküyorsun, ben bu burnumla helalimden başkasını koklamayacağım. Yüzünü gözüünü yıkıyorsun, gözümle harama bakmayacağım. Kulağını meshediyorsun, kulağımla gaybeti, küfürü dinlemeyeceğim. Ayağını yıkıyorsun, haram yola yürümeyeceğim diyorsun. Bunu dedikten sonra daha ne haceti? Hemen o abdestin bozuluyor mu? Söyledin mi, ömür boyu da gider onlar. Yersin, içersin, sıçarsın abdestin bozulmaz. Orası def-i hacet yeri. Buradan giren aşağıdan çıkacak. O abdest bozamaz. Yalnız kirlenirsin, su var yıkarsın yahu. ►

◀ **Biraz da dedelik kurumundan söz edelim. Durumu nedir dedeliğin?**
Dedeliğin pek de iyi bir durumu yoktur.

Dedelik ortadan kalkmak üzere mi, kalktı mı, nasıl değerlendiriyorsun?

Dedeyse, toplumu olmazsa kalkmak zorunda, ya ne olacak? Devam mı ediyor diyelim etmeyen birşey? Sizin köyde ediyor mu? Duyuyor musun yani? (Kavga: Duymuyorum da..) Ama çok yerde de vardır. Amasya'da, Çorum'da, Tokat'ta. Bu çevrelerde var. Bir de tahtacılar var. Bilirsin, Toros dağlarında yaşayan tahtacılar var, onlarda var. Dahası, çok yerde de yayılıyor, Ankara, İstanbul, İzmir.

Dedelik Alevileri birleştiren bir unsurdu, değil mi? Dedelik kalkınca Aleviliği birleştiren, Aleviliği öğreten, kuşaktan kuşağa geçiren mekanizma da ortadan kalkacak herhalde.

Dede giderse de Alevilik gitmez. O toplum, o Sünni toplumuna maalettirmez kendini. Olmaz yahu, olmaz. Aleviler onların dediğini kabul etmezler, olmaz. Dört gün namaz kılar, beşinci günü de cayar. Ayrıca dedelik de tam gitmiyor.

Senin kafandaki çözüm ne? Sen ne istersin Aleviler için. Mesela, bazıları diyor ki, Diyanet İşleri'nde Alevilere de söz hakkı versinler. Sen buna ne diyorsun?

Hiç de doğru bulduğum yoktur. Senin toplumun şimdiye kadar devlet mekanizmasıyla yürütülmemiş ki. Senin toplumun onunla yönetilmemiş. Onun toplumu onunla yönetilmiş. Onunla eğitilmiş. Ondan barınmış, ondan faydalanmış, ondan kazanç sağlamış. Senin toplumunun inançları yok onda. Haydi bakalım, Diyanet Reisliği'nde adamın olsa, ondan çıkan emri sen de kendi milletine tatbik edeceksin demektir. Beş vakit abdestini alacaksın, namazını kılacaksın, orucunu tutacaksın. Camilerde de bar bar bağıracağını. Haksıza, Bekir'ine, Ömer'ine, Osman'ına hürmet edeceksin. Haksız tarafı olacağını.

Buna karşılık senin kafanda birşey var mı? Mesela bazı yazarlar, bazı arkadaşlar diyorlar ki, soydan gelen Alevi dedeleri biraraya gelsinler, her yıl 12 ocağın temsilcileri Hacı Bektaş Tekkesi'nde toplansınlar, Aleviliğe ilişkin kararları onlar versin. Orada tartışsın, konuşulsun, ne yapılacaksa orada gözden geçirilsin diyorlar. Bunun gibi önerileri var, buna ne diyorsun?

Gelmez biraraya. Getiremezler.

Neden getiremezler? Siz birbirinizi tanımıyor musunuz yani?

Olmayacak birşey yok da, olmaz. Çünkü niye? Babam seferberlikten önce, gençliğinde Malatya'ya dedeliğe gitmiş. Malatya'da, Aldüz köyü, Tahıl köyü - Arguvan kazası oldu şimdi orası - ci-varında cem kurulmuş. Cemde erkan deyince babam gürlemiş, "daha bu içine sıçıtıma tapıyor musunuz" demiş. Köyde pençecilik var, erkancılık var.

Bizim taliplerin çoğu da erkancı. Babam ondan öyle demiş. Babam daha gitmemiş.

Ben Malatya'ya vardım. 110 yaşında bir adam var. Molla Hüseyin diyorlar. Adamın gözü görmüyor, kulağı duymuyor. Celal isminde bir arkadaş beni onunla tanıştırdı, evlerinde misafir kabul edildik. Varınca, Celal, "emmi, dedemiz geldi" diye bağırdı. "Nereden geldi" dedi. "Sivas'tan". "Ha Bizim dedeler Emlek'ten gelirdi" dedi. Bizim oraya Emlek diyorlar. "Kimin nesiymiş?" dedi. "Güzel ağanın oğluymuş" dedi Celal. "Güzel de sapıydı (sapıktı)" dedi. "Emmi, Güzel niye sapıktı" dedi Celal. "Erkana, 'daha bu içine sıçıtıma tapıyor musunuz' demiş". İşte sapıklığı buymuş. Şimdi bu zıt fikirler var. Bir de Giritli Aleviler var, onların rejimine uyanlar var. Giritliler, Arnavutlar Babacı. Onlar da bizim içimize girmezler. Onlar, "Hacı Bektaş-ı Veli mücerret idi, evladı yoktu" derler ve dedeyi kabul etmezler. Böylece, bir kefeye girmez bunlar.

Şimdi senin yaşlarında kaç tane dede vardır?

Ben ne bileyim? Dolu, dolu.

Tahmini birşey söyleyemez misin?

Hiçbir şey söyleyemiyorum. Elin diyarlarının, Erzincan'ın, Malatya'nın Alevisini, ondan beride mesela Maraş'ın Alevisini ne bileceğim? Hacı Bektaş'a gelip gidenlerden bir kısmını görüşmüş-sen tanırısın. Beş-on kişiyle bir fikir sahibi olunmuyor.

Peki senin bu Aleviler konusunda bir önerin yok mu? Aleviliğe ilişkin, şöyle olsa bu iş yürür, burdan yürünmeli dediğin bir yol, kafanda bir proje yok mu?

kesiyoruz, musahib oluyoruz diyorlar. Ama biraraya gelmez bu millet.

Ama dede bütün bunlar gelişme aşlında. Şimdiye kadar olmayan şeyler. Büyük şeyler.

Senin çağırıldığını o da çağırır, senin yaptığını o da yapar, yine de biraraya gelemiyor

İstersen biraz da senin yaşam öyküne geçelim. Sizin ocak nereden geliyor?

Bizim ocağı, bizim gelişimizi şöyle anlatabilirim: Erzincan'ın Kemaliye kazasından, Ocak köyünden gelmişler. Burada Hızır Abdal, Gani Abdal diye iki kuşaktan oluyoruz. Hızır Abdal'la Gani Abdal ikisi kardeşlermiş.

Bunlar oraya nereden gelmişler?

Erzincan'a gelmeleri, Horasan diyarından oluyor. Hızır Abdal'la Gani Abdal'ın babaları gözcü Karacaahmet oluyor. Seyit Bilal varmış. Seyit Bilal'in oğlu Seyit Nurettin. Seyit Nurettin'in oğlu da gözcü Karacaahmet. Fatma-i Nuriye de kızı oluyor, Hacı Bektaş-ı Veli'yle evlendiriyorlar.

Gözcü Karacaahmet dolanmış, çevrilmiş İstanbul'a postu atmış. Karacaahmet mezarlığı vardır İstanbul'da. Türbesi de var.

O sizin dedeniz oluyor yani. Gözcü Karacaahmet'in oğulları kim?

Gani Abdal, Hızır Abdal. Orada bir berber taş atmış. Uzak düştü, aşırı düştü demişler. Aşka nahiyesi diye bir yer var, oraya düşmüş. İşte Ocak köyü. Taşın içiymiş. Oradan bizimkiler kalkmışlar, barınak yeri aramışlar. Tabii o civarda da talipleri, müritleri var ama şimdi kimisi Malatya'nın Arguvan köylerinde, kimisi

Ondan sonra Güzel Ağa, yani babam Veli Ağa. Ondan sonra da biz geldik.

Ne zaman doğdun dede sen?

1907'de doğmuşum.

Sivrialan'da mı?

Sivrialan'da tabi. Babam da Sivrialan'da doğmuş, dedem de Sivrialan'da doğmuş.

Baban dedelik yapıyordu değil mi? Hangi yörelerde talipleri vardı?

Yozgat'ta, Malatya'da, Arguvan'da. Babam oralarda en son Cemalettin Efendi'nin zamanında mukabilen dedelik yapmıştır. Gani Abdal mukabiliyle.

Dedelikte böyle bir belge mi var?

Var ya. Şöyle oluyor: *İcazetname* dedikleri o belgeyi yapıyorlar. Yol, erkan görme vazifesine muktedirdir diyor. Dede soyundan geldiğini gösteren belge. Başka taliplere sen o kağıtla gidiyorsun, onları görüyorsun. Yozgat'ta 21 pare köy vardır. İki sene evvel mi ne görgüsünü yaptım. Oradan geç, Eskişehir çevresine. İki sene de Eskişehir'e gittim. Aksaray köylerine gittim. 7-8 pare köy vardı.

Şu yöreye gidin diye onlar mı istiyor, sen mi istiyorsun?

Belgelenmiş yerler var. Onlar adam istiyorlar. Oraya varınca, şuraya git diyorlar.

Sen kaç yaşında dedeliğe başladın?

15-16 vardım, yeni evliydim. İlk olarak Yalnız başıma Yozgat'a, Çorum'a gittim.

Yalnız başına dedeliğe mi gittin o yaşıta?

Gittik ya. Ne olacak? Taliplerin içine vardıktan sonra herşeyi biliyorsun, öğrenip gidiyorsun. Senin babanı tanıyor, adını tanıyor, sülaleni tanıyor.

Ondan dolayı bir bağlılık var da, 16 yaşındaki bir dede bütün cemaati yürütüyor mu?

Yürütür, niye? Bildikten sonra yürütmez mi? Musahib olduydum ben.

Toplam ne kadar talip için gitmişsindir, 16 yaşından beri gittiğine göre?

Aşağı yukarı 60 yıldır gidiyorum.

16 yaşından beri gittiğine göre aşağı yukarı 60 yıldır dedelik yapıyorsun. En azından 50 yıl kesintisiz dedeliğin var değil mi? Hangi kitapları okudun dede ilk önce?

Evet, Faziletname'yi okudum, Yemini'nin. Vilayetname'yi okudum. Faziletname Hz. Ali'nin kerametini, faziletini anlatan birşey. Vilayetname de Hacı Bektaş-ı Veli'nin kerametine dair kitap-tır.

İlk okudukların arasında başka neler var?

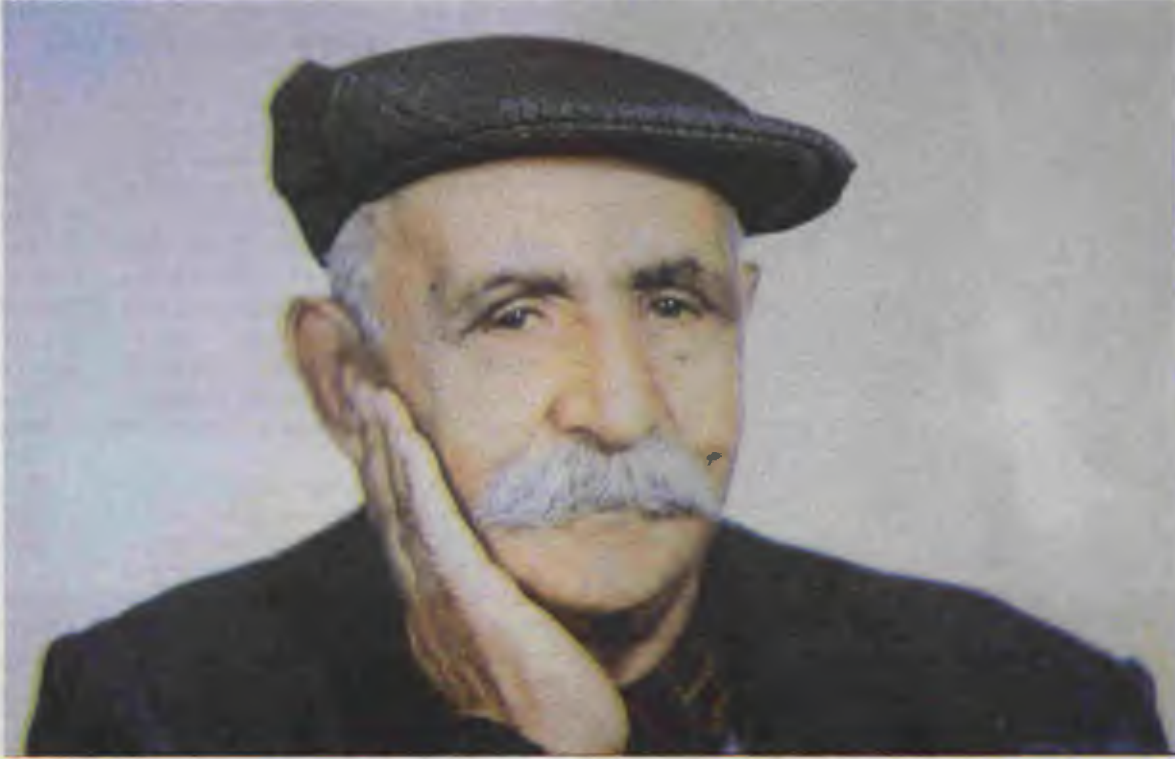
Rummesail, Gülizar-ı Hasaneyn. Kerebela hadiseleri bunlar. Sonra Şüheda - bu ademden alır bir tarih kitabı. Sonra tarih okudum.

Peki, babandan kalan kitaplar hangileri?

Babamın okur yazarlığı yoktu ki. Ama yaman tasavvufçuydu.

Peki sen okuma yazmayı nasıl öğrendin?

Okula gittim ben. Orada Osmanlıca

Nesine proje üreteceksin ki?

Yani sen bu iş bitti mi diyorsun?

Bitmez. Bitmez, kör topal gider Ali... Bunlar çok gizli kapaklı kalmış, bu millet yine elden bırakmamış. Bugün Ankara'nın içinde cem cemaat edenlerin hesabı yoktur. Beypazarı'ndan Kayaş'a kadar. 500 milyon liraya cem evi yaptırmışlar Etimesgut tarafında. Efendime söyleyeyim, Çubuk'un bir köyünün Alevileri (yakın bir köy, Arafat köyü) 50 milyon liraya cem evi yaptırıyor diyorlar. Herşeyi demirbaş diyorlar. Kurbanlar

Arapkir köylerinde. Oralardan kalkmışlar bu yana gelmişler: Bir iki kişi kalmış orada. Bizimkilerden de bir ev. Onun da ocağı sönmüş durumda. Geçmişler bu yana.

Gani Abdal'ın oğulları kimler?

Onlar üç kardeşmiş. Benim dedemin babasına İbrahim Ağa derlermiş.

Gani Abdal'ın oğlu mu İbrahim Ağa?

Oğlunun oğlu mu, daha daha oğlunun oğlu mu bilemiyorum. İbrahim Ağa'nın oğlu Hüseyin Ağa, babamın babası.

öğretiyorlardı. Babam Çepni'den birşey getirdi. Sonra Latin harfleri çıkınca onu da öğrendik.

Hangi yörelerde daha çok geziyor-sun?

Her tarafa gidiyorum, her tarafa. İstanbul'a da gidiyorum, Manisa'ya da. Sivrialan'dan aşağı taa Antep'e kadar. Güneye gitmem, doğuya gitmem.

Şimdi bu röportaj dolayısıyla insanlara ne söylemek istersin dede? Bir Alevi dedesi olarak, yayınlanacak kitabınla ne tür bir yola çağırırsın insanları, neler öğütlersin?

Olan şeyleri, gerçekleri yazacaksın, düşüneceksin. Aleviliği biraraya getirmeyi, onları bir noktada birleştirmeyi amaçlayan yazılar yazacaksın. Mantığa, akla uygun olsun. Gerçeği yansıtsın. Yazmış olduğum şiirlerin hepsi öğüt zaten.

(Dinleyenlerden biri:) Şiir yazmak senin bu sorduğunu cevaplamaktan kolaydır.

Bundan kolay valla. Yamacında konuşulurken ondan birşey konuşursun, o toplum o sözünden ibret alır. Konuşurken birşey konuşuyorsun da, fakat iş yazı işine gelince değişiyor.

Oniki kişi bir cemin yürütülmesinde görev alan insanlar, değil mi? Teknik adamlar yani, oniki kişi olmazsa cem yürümüyor.

Tamam. Cem görevlisi. Oniki görevli vardır.

Bu cem töreni nasıl gerçekleşiyor, dede? Bir tanesini şöyle kabaca anlatsana.

Anlattık ya işte! Bu adamları tayin ettik, cem toplandı.

Ne zaman tayin edersin bunları? Her yıl değişir mi?

Bunlar değişmiyor bazı yerlerde. Cem evine en önce kim gelir oturur, dede mi?

Dede oturur. Ondan sonra millet gelmeye başlar. Cemaattan evvel dedenin gelip oturması gerekir ki, dedeye gelsinler niyaz alsınlar. Aşık bir saz çalar. Sonra dede vaaz eder, konuşma yapar. Bir boy öyle gider. İbadetin zamanları yaklaştıkça, bu sefer başlarlar meydana ki erkanları icra etmeye. İlk önce çerağ uyanılır ve abdest suyu gelir, Selman suyu, Selman-ı Farisi hizmeti. Sonra sırasıyla gider. Semah söylenir. Cem birlenir.

Ne demek cem birlenir?

Cem birleme duası vardır. Onu okurlar. Sonra bir de miraçlama okunur. (Ali Dede Miraçlama okur) Bu da böyle. Ondan sonra arkasından semah gelir. "Evveli sen, ahiri sen" semaha girerler. Semah bittikten sonra sakka suyu dağıtılır. İmam Hüseyin için okurlar. O da bittikten sonra,

Dem dem Ali dem Ali
Dem çekeriz dem Ali
Pire hizmet etmeyen
Nerde bulur kemali

der. ... Gerçeğe hü der, biter. Lokmalar gelir, yerler, helallaşırlar. Ondan sonra otururlar, konuşmalar olur. Daha çok ya, biz basit geçiyoruz.

Dede şimdi Aleviler özgürce cem tutabiliyorlar mı?

Kendine güvenen tutuyor. Peki yıldıran bu işleri yapmayan yerler var mı?

Var ya, olmaz mı? Ama cem camiye

benzemez. Camide, müezzin minareye çıkar, ezan okur, caminin kapısı açılır, herkes dolar. Hoca ister mantıklı, isterse mantıksız konuşsun, hiçbirine de itiraz etmezler. Ama bizim cemimizde, cemiyetimizde hepsinin söz hakkı vardır. Olur ya, dedenin de bir yanlışlığı olabilir. Dede yanlış konuşursa, "şurası şöyle olsa daha iyi olmaz mı" der, dedeyi uyandırır. Eksiği olabileceğini dede kendi de bilir. Böylece daha fazla çalışır eksikliğini düzeltmeye. Bizde böyle.

Gerçi demin de bir yönüyle konuştuk ya, insanların şehirlere göçmesiyle Aleviler arası bağlar konusu...

Şehirlere göçmüş olmasından pek etkilenmiyor. Hatta köylerde durum daha kötü diyebilirim. Kimse kalmıyor ki köylerde. Seksen evden dört ev kalmış. Kim ne edecek?

Dede, kişisel sohbetlerimizde insanların ülkemizde safsatalara çok saptığını söylüyordun. Alevilikte bu türden safsatalara yer var mı?

Felsefemizde yok, inançlarımızda, Hacı Bektaş-ı Veli'nin düşüncelerinde yok. Ama insanımızda cahillik de çok, biliyorsun. Onun için eskiden beri safsata, hurafayla gelmiş gitmiş insan çok tabii. Sen ne diyorsun, hepsi tasavvufçu mu? Hepsisi felsefeci mi?

Konuşmalarından anladığım kadarıyla, tanrının da insanın kendi içinde olduğuna dair şeyler çıkmaya başladı.

Tam da öyle yahu. Benim içimden çıkmadık. Kendi içimde doğan birşey bu. Ben yarattım. Herşey insandadır. İnsanı insan etmek de insandadır. İnsan kendi kendine mi yetişecek? Bir arı kovana dolusu boş petek olsa, arı olmayınca bal alınır mı? İnsanoğlu bir boş petek misali, mürşide varmayınca hak bulunur mu?

O zaman şöyle bir yere varmıyor muyuz? Soyut bir tanrı fikri de pek öyle kabul görür birşey değil. Tanrı varsa insanlar arasında, insanın içindedir.

Başka nerede olacak?
Tanrı insandır diyorsun, Mansur gibi.

Tabii diyorum. Neye benzeyecek? İneğe mi benzeyecek? Hee? Muhakkak ademe benzeyecek.

Bu noktayı eşeleyelim biraz. Mansur niye "ben tanrım" demiş?

Der, ne olacak? En-el hak demiş. **Hallac-ı Mansur da mı Aleviydi?**

Tabii. Alevi değil de ne ya? Başkası diyemez ki onu. İmkan var mı başkası desin?

Şöyle diyor:

Ey sofı nıtkumu yeyle iman
Her sözüm mevlânın sözü gibidir
Tıpkı bana benzer hazreti süphan
İşte yüzlerim anın yüzü gibidir

Hazreti süphan tanrı mı?
Evet.

Her arif sözleri sözle gizlerim
Çünkü ayettir benim sözlerim
Her gizli ehvali görür gözlerim
İşte benim gözüm ahu kudret gözü gibidir

Cenabı allahtan ayrı değildir
Rabbül aleminde gayrı değildir
Her yerde her vakit ayrı değildir
İşte senin özüñ onun özü gibidir

Ne hoş söylemiş.

İşte, tamamen demiş adam. Bu sözler

daha çok uzun da azıcığını okudum ben.

Kendisinin daha ismi yoğidi
İsmi şöyle dursun cismi yoğidi
Hiçbir kıyafeti resmi yoğidi
Şekil verip tıpkı insan eyledik

Allah ile burda birleştik
Noktayı emaya girdik yerleştik
Sırrı küntü kenzi orda söyleştik
İsmi şerifini rahman eyledik

Aşık olunca zatı sıfatı
Kün dedik varetlik bu semavatı
Birlikte yaratlık hep kainatı
Nâmı nişanını cihan eyledik

Yerleri gökleri yaptık yedi kat
Altı günde tamam oldu kainat
İçine yaratlık bunca mahlukat
Erzağını verdik ihsan eyledik

Asılsız fasılsız yaptık cenneti
Huri kılmanlara verdik zeyneti
Türlü vaadlerle herbir milleti
Sevindirip şadı handan eyledik

Bir cehennem kazdık gayet de derin
Lafı ateşleyle eyledik benzin
Kıldan ince kılıçtan keskin
Üstüne bir köprü mizan eyledik

Bu anlamıyla dede, Alevilikle sosyalistlik arasında ne tür bir ilişki var? Neden Alevilerin çoğu solcu? Bunu nasıl yorumluyorsun?

Alevilik doğrudan doğruya sosyalistlik. Sosyalistlik doğrudan doğruya Alevilik. Bak ne diyor: Kırklar cemi kurulmuş, kalesinden ezilmiş, engür edilmiş. Yenmiş, içilmiş mest olunmuş, cümlesi olmuş. Orada birisine neşter vurmuşlar, hepsinden kan damlamış. Neye yorumlarsın sen bunu? Birine bir kötülük gelirse hepsinin çıkması gerekir diyor. Bu söylediğim sosyalistlikten başka birşey değil. Ama bu anlayışı aktarmadın mı gençlere, bozuluyor, birşey kalmıyor. Bunlar devam edecekti, devam ettireceksin bunları.

Yani Alevilerin solcu olması çok doğal. Oradan geliyor. Eşit hak tanınıyor. Cemde herkes eşittir. Pratikte de, oturmada kalkmada, dinlemede duymada hepsinde eşit. Sonra, Alevi toplumu diğerlerine göre daha hoşgörülüdür.

Konuşmalarda da, okuduğun şiirlerde de dostluk, gönül yapmak çok önemli bir yer kaphıyor.

Zaten hepsi öyle, hepsi hepsi. "Elif'tir 90 bin kelamın başı" diyor Pir Sultan.

Eliftir 90 bin kelamın başı
Hakka şükreyle beyi neylersin
Vücudun şehrinin pakeyledinse
Yüzünü yumaya suyu neylersin

Vücudun suyunu verme araya
Hatır yıkıp güceyleme saraya
Bir amel kazan ki hakka yaraya
Hakka yaramayan huyu neylersin

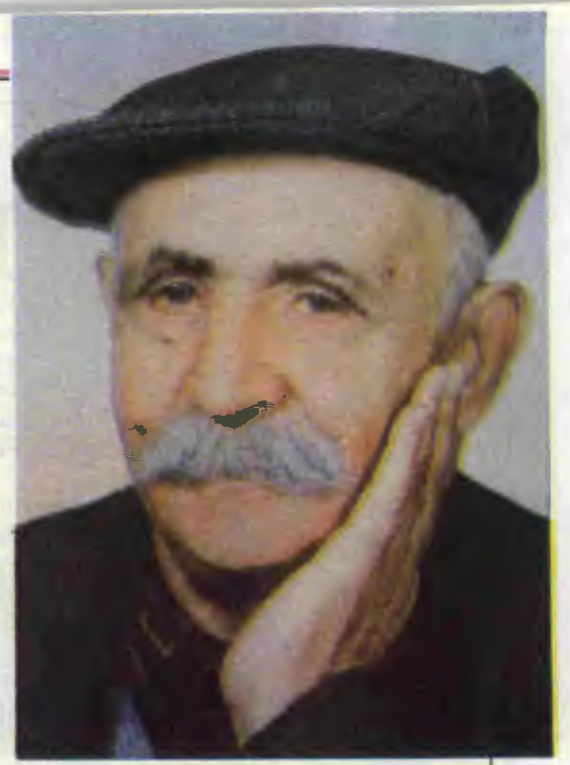
Dediler ki Bağdat şehri nerededir
Gördüler ki lâl-ü gevher andadır
Demek ki aynel yakın cemedir
Hakikat olmayan köyü neylersin

Hakikat olmayan şeyler de var diyor, anlıyor musun?

Pir Sultan Abdal'ım okur yazarım
Türab oldum ayaklarda tozarım
Pir elinden içtim sermesi gezerim
Elden içilmez meyi neylersin

Hakikatle kastedilen nedir dede?

İnsanlık. Özünü idrak etmeyi kastediyor. İçindeki kini, kibiri atmaya kastediyor.

Hak da allah değil mi?

Tabii. Bektaşinin birisi hocanın birisine sormuş, cemaatin içinde: "Allah nerede?" Hoca demiş: "Ne yerde, ne gökte, ne sağda, ne solda, ne ileride, ne geride, mekanında münezzeh." "Ağalar" demiş bektâşi, "bakın bakın, hoca allahı yoketti çıktı, yerde yok, gökte yok, sağda yok, solda yok, öyleyse yok desene sen buna" demiş.

Bir yerde olacak elbet. Mekanı, durağı olacak. Mekanı olmayan neye yarar? Diyorum ki, cismi olmayanın ismi olmuş, aslı olmuyor, onun aslı yok bir kere. Ne olursa olsun. Bir cisim olmadıktan sonra ismin aslı olmaz. Evvela cisim olacak ki, ondan sonra da ona isim verilsin. Şeytan var, ismi var cismi yok. Allah var, ismi var cismi yok.

Cismi olmayanın ismi de olmaz diyorsun. Tanrının durumu zorlaşıyor dede.

Zorlaşmaz, zorlaşmaz, yezitlik etme, zora sokma adamı. Hepsisi insanda. Dev var, ismi var, cismi yok. Ne hurafalar var yahu. Elin oğlu tutmuş, şeytan diyor. Şeytan ne yahu, şeytan? Şeytan senin kötü niyetin. Şeytan diye ayrı gayrı bir yaratık yok ki. Şeytan sende işte. Şeytanı kovarsan, hak oraya tahtını kurar. Hakkın tahtını kurması için, orayı silip süpüreceksin, temizleyeceksin ki, o oraya tahtını yerleştiresin.

Gel aslım sorarsan ben bir niyazım
Sabır emmi derler yerden gelirim
Evvel katreyidim şimdi hak oldum
Arştaki kandilden nurdan gelirim

Eğer sorarsan benim sırrımdan
Cümlemizi var eyledi varından
Hattı Muhammed Ali nurundan
Hak ile hak olan yerden gelirim

Aleviliğin, yaygın biçimde yazılı kaynakları yok değil mi?

Yaygın biçimde onların da bir Kuranı var. Daha başka neleri var?

Alevilerde o da yok.

Onların Kuranı arabın hikayesi oğlum. Başka birşey değil. Sen o kitabı okudun mu, çok kitaplar okudun da, Turan Dursun'un kitabını oku da bak bir.

Okudum ben o kitabı. Ama Kuran için arabın hikayesidir diyor musun?

Arabın hikayesidir. Ama anayasa olmuş. Kulun yaptığı birşey. Bekir'in zamanında olmuş, Ömer'in zamanında olmuş, Osman'ın zamanında olmuş.

Dede, bizimle böyle bir güzel söyleşide bulunduğun için teşekkür ederiz, ağzına sağlık.

PİR SULTAN

Erol Toy tarafından yazılıp Ankara Birlik Tiyatrosu'nun oynadığı "Pir Sultan Abdal" oyunu bir yıla yakın süredir, gittiği her ilde valilik yasaklamalarıyla karşılaşılıyor. Ama tiyatro işin peşini bırakmıyor. İdare mahkemelerinde dava açıyor ve yürütmeyi durdurma kararı alınarak oyun oynanıyor. Sonra bir başka ilde, yine valilikçe yasaklanıyor, bu provokasyonları protesto eden oyuncular tutuklanıyor, ardından serbest bırakılıyorlar. Yeniden idare mahkemesinden karar alınıyor. Ve "Pir Sultan Abdal" zorlu kavgayı sürdürüyor, yine oynanıyor.

İşte, Ankara Birlik Tiyatrosu'nun yönetici ve oyuncular, oyunlarını böyle övgüye layık bir demokrasi mücadelesiyle birlikte sergiliyorlar ve bu tutumlarıyla da büyük sempati topluyor, toplumun desteğini yanlarına alıyorlar.

Pir Sultan Abdal oyununa karşı sürdürülen yasaklar, engellemeler Alevi halka karşı oynanan ikiyüzlü oyunu da açık ediyor. Bir yandan Hacı Bektaş şenliklerinde boy gösterme, Hacı Bektaş Veli'nin kitabını Türkçeleştirerek, Şeyh Bedrettin'in *Varidar*'ını çevirerek yayınlamalar, öte yandan Pir Sultan'ı yasaklamalar sürüyor. "Sahip çıkma", küçük ödünler verme görüntülerinin ardında yüzlerce yıllık baskı, yasak geleneği sürüyor.

Pir Sultan Abdal oyununa egemen sınıfın tahammülü yoktur. Elbette olmayacak. Pir Sultan, egemen sınıfa

BU KAÇINCI YASAK?

Osmanlı
Pir Sultan'ı astı
ama onun
deyişleri
bugün de yığınları
zorba düzenle
kavgaya çağırıyor.
Aliye Göksun,
"bu, bin yıllık
yürüyüştür,
hangi yasak
durdurur", diye
soruyor.

başkaldırının, uzlaşmazlığın destanını yazdı. Zamanın Sivas valisi Hızır Paşa Pir Sultan'a, içinde "şah" sözcüğü geçmeyen üç satır söylerse onu asmaktan vazgeçeceğini söylediğinde Pir Sultan her satırında "şah" diyen bir nefesle karşılık verdi.

Ankara Birlik Tiyatrosu'nun sergilediği oyun da Pir Sultan'ın bu mücadelecilik tutumunu en güzel şekilde veriyor. Oyunun oynandığı salonlar tıklım tıklım doluyor, "bu düzen yıkılmalıdır", "ben dönmezem yolumdan" gibi sözlerde kaynıyor. Oyunla, oyuncularla seyirci bütünleşiyor ve mücadele azmi bilener-ek salondan çıkıyor. Nasıl tahammül etsin, nasıl yasaklamasın burjuvazi bunu.

Ama boşunadır. Pir Sultan'ın mesajı yasaklanabilseydi, Pir Sultan düşüncesi yok edilebilseydi 400 yıl önce olurdu. Mücadelesinin önünü kesmek için astılar onu ama 400 yıl boyunca Pir Sultan adı ve şiirleri dilden dile dolaştı, efsaneleşti, bugünlere ulaştı. 400 yıl önce olduğu gibi bugün de Pir Sultan'ın şiirleri, deyişleri yığınları baskı ve zulme, zorba düzene karşı başkaldırmaya, kavgaya çağırıyor. Bugün de Pir Sultan egemen sınıfa karşı ezilenlerin yanında kavga veriyor. Ankara Birlik Tiyatrosu'nun emeği ve özverisiyle Pir Sultan, demokrasi mücadelesinin en başlarında yürüyor. ●

ALMANYA ALEVİ CEMAATLARI
FEDERASYONU'NUN BİLDİRİSİNİ
YANDA ÖZETLEYEREK
YAYINLIYORUZ

Türkiye nüfusunun üçte biri Alevi inancına bağlı vatandaşlardır.

Aleviler insan sevgisini, hoşgörüyü, her dine, her inanca saygı duymayı, dil, din, inanç farkı gözetmeden, insanlar arasında kardeşliği, eşitliği savunan ve özgür düşüncüyü, doğru ahlak kurallarını, inançlarını ilke edinmişlerdir.

Anadolu Alevliği bu özgür düşüncesinden taviz vermeyen, çağımızın teknolojik gelişmesine ayak uyduran ve kadın erkek eşitliğini ön planda tutan, iyi ahlak kurallarının savunucusu ve öncüsüdür.

Yüzyıllardan bu yana bu yaşam biçimini ve ilkelerini savunan Anadolu Alevileri olarak üzülmeye hakkımız yok ki, tarihin her döneminde, inancından, düşünce biçiminden, savunduğu ilkelerden dolayı ağır suçlamalara hedef seçilmiş, geçen zaman içinde egemen devlet gücünün katliamlarıyla karşı karşıya kalmıştır.

Geçmişteki egemen yönetimler, devirlerinin kadılarına fetvalar verdirerek, Alevilerin katlinin vacip olduğu, ana-bacı tanımadıkları, kestiklerinin yemmediği ve buna benzer birçok haksız suçlamalarla önyargıların oluşması, bizzat o günün

egemen güçleri tarafından organize edilmiş, zaman zaman toplu katliamlara kadar gidilmiştir.

Bütün bu Alevilik üzerine sergilenen oyunlara seyirci kalan siyasal kuruluşlar ve iktidarlara Alevi toplumunu yalnız oy aracı olarak değerlendirmişler, kanayan yaraya parmak basmadıkları gibi günümüzde de bu toplumun yasal ve haklı olan istek ve taleplerini de duymamazlıktan gelmişlerdir.

Günümüzde, Alevilerin hâlâ özgürce *ben Aleviyim* diyememeleri, inanç ve ibadetlerini özgürce "cemevlerinde" yapamamaları, Alevi toplumuna yapılan her türlü gerçek dışı iftiralara suskun kalan iktidarların ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın tek yanlı bu tutumları vatandaşlar arasında ayrılık yaratmaktadır.

Biz Almanya Alevi Cemaatları Federasyonu olarak tüm kamuoyuna, basın ve demokratik kitle kuruluşlarına sesleniyor ve diyoruz ki:

Bu bildirimizde yer alan ve Anadolu Aleviliğine ters düşen ve ona haksız isnatta bulunan davranış ve tutumları Alevi toplumu kabul etmemiştir ve etmeyecektir.

Federasyon Yönetim Kurulu adına Başkan Derviş Tur

Biz hep burjuva hukukunun, burjuva yasallığının sınıfsallığını vurgulama eğilimindeyiz. Bunda haklıyız da. İktisadi sömürünün siyasal dile tercüme edilmiş şeklinin hukuk olduğunun bilinmesi gerekiyor. Konunun yerli yerine oturması için bir iki noktanın altını çizelim.

Birinci saptama: Yasa sınıfsaldır. Yasa yapımcılar ne kadar “bağımsız” olduklarını ileri sürerlerse sürsünler, gündelik hayatın maddi gizi gelip o yasa metinlerinin maddeleri arasında yerini alır. Bu giz sınıf mücadelesidir. Bildik anlamda bir hukukları, yasaları olmayan mutlak krallıklarda kralın ‘şunu size sormadan yapmayacağım’ demesi, (“Magna Carta”, özgürlük bildirgesi) bununla bağlıdır.

İkinci saptama: Her yasa, sınıfsallığı kendisince tayin edilse bile burjuva keyfiliğine sınır getirir. Hiçbir yasayapıcı ve yasa kendisini hukuk sürecinin dışında tutamaz. Maddi hayatın gizi hukuka-yasaya yansır. Hukuka, sınırsız egemenliğe çekilen set niteliğini kazandırır. Onu egemen sınıf için bir dizgine bile dönüştürür.

Egemenin sınırsızlığına getirilen tahdit olan hukuk, diğer yönüyle de onun ipek şala sarılmış kamçısıdır. Sıradan insanın gözünde “havuç”tur, “rahip”tir, ya da “sopa”dır. Hukuk baskının estetize edilmiş biçimidir. Sınıfsal ıdır.

Kabul. Bunlara karşı söylenecek söz yok, geliştirilecek yanları var.

Fakat T.C. sınırları içinde yaşadığımız şu akıl almaz 2-3 aydan sonra, bu “hukuk biçimindeki sınıfsal kinin” bile lüks olarak görülüp bir yana atıldığını saptamaktan başka birşey yapamıyoruz. Tarihin birçok döneminde yaptığı gibi, burjuvazi yine kendi yasallığını-hukukunu çiğniyor.

Bugün Türkiye’de hukuk neredeyse yok hükmündedir. Hukuk adına ortada olan bir hiçtir. Sıradan insan açısından “şu hukuktur, şu kuraldır, ona göre davranmak gerekir” demek olanaksızlaşmıştır. Burjuvazinin saldırganlığı, şiddeti o kerteye gelmiştir ki, olağan hukuki güvenceye sahip olma rahatlığı, artık lüksün de lüksüdür. Burada korku tohumu saçmak niyetinde değilim. Amacım aldirının dozuna işaret etmektir.

Şunu çok açık görmek gerekiyor. İşçi sınıfının eylemliliği arttıkça, hareketin sıcaklığı hissedilir oldukça, burjuvazi çitin arkasına çekiliyor. Ne zaman ki işçi hareketinin ivmesi azalma eğilimi gösteriyor, hemen o anda saldırının arttığı hissediliyor.

Zonguldak maden işçisinin direnişinin sürdüğü günlerde ülkedeki moral düzeyi hayli yükselmişti. Siyasi polis geri çekilmiş bekliyordu. (Onun maden işçisine karşı göstermiş olduğu “engin hoşgörüyü” ayrıca yazmak istiyorum.) Fakat direniş sona erer ermez terör estirilmeye başlandı. Bu arada, savaş rüzgarları da ülke üzerine kara bir bulut gibi çöktü. Yine kural tanımazlık başladı.

Burjuvazi fütursuzluk içinde, önce grevleri erteledi. Erteleme gerekçesi utanmazlıklarının hangi boyutlara vardığının kanıtı: “İşçilerin daha fazla mağdur olmalarına engel olmak.” Ancak bu kadar olur...

İşçilerin gözüaltına alınmalarıyla başlayan “operasyonlar”, işçi sınıfının ve onun eyleminin haklılığını savunan her meslekten insanın gözüaltına alınması,

Hukuk: Hani nerede!

Avukat *Ali Yıldırım*, bu yazısında hukukun sınıfsallığını ve kazanımları korumada kararlı mücadelenin önemini vurguluyor.

gözdağı verilmesiyle sürüp gitti. 3 Ocak’ta işçi önderlerine dokunamayan hukuk, hemen ardından gücünün yettiğini muhatap aldı, evlerini bastı, kitaplarına

elkoydu, işyerlerini kilitledi, insanları hücrelere attı. Bu, çıplak, anlaşılır, gücü oldukça gerçek yüzünü maskelerden arındıran hukuktu.

Son bir buçuk ay içinde on kişinin gözüaltında siyasi polisin elinde “ölmesi”, burjuvazinin rahip rolünü hızla terkederek anında cellata soyunmada tereddütsüz olduğunu gösteriyor. Fırsatı kaçırmıyor. Sorgu yok, yargılama yok. Savcı yok, mahkeme yok, yargıç yok. Ne mi var? Polis var, bütün bu kurum ve kuruluşların yerine. Hukuk, hani nerede?

Bu keyfilik, çatırdayan iktidarın, yaralı bir yaratığın gözü dönmüşlüğüdür. Egemen güç tarafsız bir korkuyu yaşıyor. Ayakları altındaki zeminin kaymasından telaşa kapılmıştır. Buna karşı herşeyden önce bilinç ve kararlılık gerekiyor. Bilinç, bu siyasal şiddetin arkasındaki gerçek nedeni ortaya çıkarmak, çözümlemek, ne ile yüzyüze olduğunun kavranılması için gerekiyor.

Egemen gücün telaşı boşuna değildir. Birincisi, sınıf mücadelesi bir önceki döneme nazaran daha siyasal bir içerik kazanıyor ve büyüyor. Sendikal-ekonomik istemler, bir çırpıda “Çankaya’nın”

istifasının istenmesine varıyor. Bu varış belki yeterince olgun değildir. Ama fevkalade diridir ve büyük açılımlara gebe- dir. Şimdilik geri çekilen dalga yine kabarcaktır. Sürecin kavranılması atılacak her adım açısından önemlidir. Bu, hukuksuzluğun da öz açıklamasıdır.

Burada şu soruyu soralım: Madem ki burjuvazi kendi hukukunu çiğneyip hukuksuzluğu seçiyor, o halde hukuk da olmazsa olmasın, diyebilir miyiz? Bu soruya bütün koşullarda aynı yanıtı vermek mümkün değil. Güçler dengesinin çok açık bir biçimde egemenlerin lehine olduğu durumlarda, hukuksal varoluş gereklidir ve kaos, belirsizlik değil, netlik sınıf mücadelesinin yolunu açıcudur. Bu nedendir ki şu yaşadığımız günlerde burjuvaziyi kendi çitinin arkasına itme mücadelesi, mücadelenin bütünselliği içinde bir damla bile olsa, küçümsenemez.

Bilinçle kavranılan sürece müdahale etmede, yollar, yöntemler, çözümler üretmede kararlı olmak gerekir. Hukuk da hukuksuzluk da, ancak bilinçle kavranılan ve kararlılıkla müdahale edilen somutta yerli yerine oturulabilir. Burjuvaziyi çitlerinin arkasına çekecek şey yalnız ve yalnız kararlı mücadeledir. Haksız gözüaltılarının, tutuklamaların, işten atmalarının, işkencelerin önüne ancak mücadelenin yükseltilmesi geçebilir.

Evet, biz işimize bakalım... “Hukuku” da hukukçuyu da işçiler kurtaracak. Doğru. Fakat öncelikle mevzileri savunmak, kazanımları kıskançlıkla korumak gerekiyor.

Hani nerede, hukuk mu? İşte hukuk guguk... ●

FOTO: MUSTAFA VURAL.
FOTOĞRAF DERGİSİ’NİN
OCAK 1986 SAYISINDAN ALDIK.

Metal işkolu: Türk Metal'de birlik!

Alev Yayınları, geçtiğimiz şubat ayı içinde, Türkiye sendikal hareketinde sendikal birliğin gelişimi üzerine bugüne dek yapılmış en kapsamlı incelemenin yer aldığı bir kitapçık yayınladı.

Ali Babaishak ve Mercan Köklü'nün ortak çabasıyla hazırlanan *Metal İşkolunda Sendikal Birlik Sorunu Ve Türk Metal'de Birlik*, metal işkolunda sendikal birliğin 12 Eylül 1980 sonrasındaki gelişimini izliyor ve özellikle, sendikal çalışmaların canlanma yoluna girdiği 1986'dan 1990 sonuna dek meydana gelen sendikal gelişmeleri, verisel temelde inceliyor.

Yazarlar, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın her yıl iki kez yayınladığı işkolu istatistiklerinden çıkardıkları verilerle, metal işkolundaki eğilimleri çarpıcı tablo ve grafiklerle ortaya koyuyorlar. İşkolunun dört sendikasının (Türk Metal, Otomobil-İş, Özdemir-İş ve Çelik-İş) gelişimini değerlendiriyorlar.

Metal İşkolunda Sendikal Birlik Sorunu Ve Türk Metal'de Birlik'te, önce metal işkolundaki sendikalar tek tek ele alınıyor. Bu sendikaların yönetimine egemen olan görüşlerin ne dediklerinin ya da ne yaptığının ötesine bakılarak, her sendikanın nesnel bir varlık olarak işkolunda tuttuğu yer, örgütlediği işçi oranına, örgütlediği fabrikaların büyüklük ve stratejik önemine göre sayısal verilerle saptanıyor. Daha sonra, ortaya çıkan bu tabloya, bu sendikalarda izlenen siyasetin etkileri de katılarak, ele alınan sendikaların geçmişte çizdiği gelişme eğrisinin gelecekte nasıl bir doğrultu tutturacağı üstüne öngörülerde bulunuluyor.

Kitapçık, metal işkolunun iş stratejik yapılanmasının, en kritik fabrikaların ve işçinin ana gövdesinin Türk-İş üyesi Türk Metal sendikasında örgütlenmiş olmasının, *nesnel olarak* bu sendikayı işkolunun *sendikal birlik odağı* yaptığını ortaya çıkarıyor. Kitapçığın Giriş bölümünde şu yorum getiriliyor:

"İşçilerin sendikal açıdan bölünmüşlüklerini sürdürebilmek üzere 'bağımsız(!)' sendikaların 'yaşatılması' yönündeki bütün çabalara karşın, istatistiklerdeki veriler, metal işkolunda *sendikal birlik* eğiliminin (Türk Metal'de birlik yönünde) geliştiğini ortaya koyuyor."

Metal İşkolunda Sendikal Birlik Sorunu Ve Türk Metal'de Birlik kitapçığının yazarları, 1986'dan bu yana metal işçileri içinde işleyen eğilimin "Türk

Metal'de birlik"ten başka türlü yorumlanamayacağını vurguluyor, bu nedenle "Türk-İş'te, Türkiye sendikal hareketinde ve militanlıkta *ana* halkanın Türk Metal'e yüklenmek olduğunu" savunuyorlar.

Kitapçığın "Metal İşkolunda Sendikal Mücadelenin Geleceği Türk Metal'e Bağlanmıştır" başlıklı bölümünde şu saptamalar yapılıyor:

"İşkolundaki sigortalı işçilerin üçte biri, sendikalı işçilerin ise yarıdan fazlası Türk Metal'de örgütlüdür.

"Son beş buçuk yılda, işkolu barajıyla hiçbir sorunu olmadan, *gerçek büyüme* kaydeden tek metal sendikası Türk Metal'dir.

"Mutlak büyüme eğrisinin ucu belirgin biçimde yukarıya dönük olan tek sendika Türk Metal'dir.

"Marjinal olarak da büyüyen tek sendika, yine Türk Metal'dir.

"İşkolunun öteki üç sendikasının ortak özelliği, işçi sınıfının Türk Metal'de sendikal birlik eğilimine karşı durmakta oluşlarıdır. Yaşamın 'sol' geçinenlere 'garip' gelecek olan 'tezahürü' şudur ki, bu üç sendikanın kurtulmasının yolu, kendi ayrı örgütsel yapılarına son vererek *Türk Metal'e katılmalarıdır*.

"Öte yandan, işkolundaki işçi sayısının, sendikasız işçilerin ve Türk Metal'in gelişme eğrilerini birlikte ele alınca görülmektedir ki, Türk Metal, yine de, olması gereken ölçüde *büyüyememektedir*.

"... Türk Metal'in hızlı ve yoğun büyümesinin yolu, tabanındaki onbinlerce metal işçisinin, tepeye

Alev Yayınları'nın

Metal İşkolunda

Sendikal Birlik

Sorunu Ve Türk

Metal'de Birlik

kitabını Yusuf Ziya

Amir tanıtıyor.

tünemiş yönetim klığını alaşağı etmesidir. Demokratik, militan bir Türk Metal'e işçiler gerçekten *akın edeceklerdir!* Metal işçilerinin işverenlerin karşısında militanca dövüşen, 'tek yumruk tek yürek' olarak çıkması, işten çıkarmalara karşı da en etkin caydırıcı olacaktır.

"Türkiye işçi sınıfı mücadelesinin bir kilidi metal işkolundaki sendikal sorunun çözülmesinde yatakmaktadır. Bu kilidi açmanın yolu, Türk Metal'deki faşistlerle aktif, militan mücadeleden geçmektedir." (A.Babaishak- M.Köklü, *Metal İşkolunda Birlik Sorunu Ve Türk Metal'de Birlik*, Alev Yayınları, Şubat 1991, s.29-30)

Ne var ki bu bilimsel gerçekler, sınıf bakışı bulanmış sendika bürokratlarımızın ve işçiden tamamen kopuk "solcu"larımızın kafasına çarpık çurpuk bir biçimde yansıyor. Onlar, bin dere-den su getirerek işçiyi ana gövdeden ayrı tutmanın teorisi-

ni yapıyorlar. Yaşamın dayattığı Türk Metal'de birliğe karşı çıkarak, sendikal birlik düşmanlığı yapıyorlar. Kitapçıkta bu tutum şöyle sergilenmiş:

"Kendi kendini 'bağımsız' bir çerçevenin yalnızlığına hapseden Otomobil-İş yönetimi, üyelerinin birliğe yönelik basıncı altında bunaldıkça, Türk Metal'de birliği olabildiğince engellemek, geciktirebilmek amacıyla, Türk Metal yönetiminin çeşitli tutumlarını Türk Metal sendikasının 'kahçı özellikleri' gibi sunuyor. 'Devrimci' çevreler de onlar danaşağı kalmıyorlar..."

"Bu klik (Türk Metal yönetimi-Kavga), yıllardır izlediği, işçi istemlerini işveren çıkarlarına tabi kılan çizgisiyle 'sarı', hatta 'sarı-kara sendikacı' sıfatını çoktan hak etmiştir. Ama, buradan yola çıkarak, Türk Metal sendikasına, 150 bin metal işçisini temsil eden bir sendikal örgüte 'sarı sendika' sıfatı yakıştırılmamalı. Sarı olan sendika değil, Türk Metal'in bugün değilse yarın alaşağı edilecek olan *yönetimidir*.

"Sarı Türk Metal" diye propaganda yapan 'sol'(!) sendikacılar, bunu 'söz gelimi', ya da cahillikten yapıyorlar. Sarı sıfatını onlar, bu sendikanın yönetiminin niteliğini sergilemek için değil, alenen Türk Metal düşmanlığı yapmak için yakıştırıyorlar. Çünkü, amaçları sendikal birliğin gerçekleştiği *örgütü karalamaktır*. Yaptıkları, objektif olarak işçi örgütü düşmanlığıdır. Örgüt düşmanlığı ise, işçi sınıfının değil, onu yolundan saptırmaya çabalayan küçük burjuva 'sol'cuların yöntemidir." (agy, s.35)

Alev Yayınları'nın kitapçığı, Otomobil-İş yönetiminden kaynaklanan bu bölücü tutumla, onu yaşamın terazisine vurarak boğuşuyor ve metal işçilerine doğru yolu gösteriyor: "Sendikanızı da alın, Türk Metal'e katılın!"

Çalışma Bakanlığı'nın Ocak 1991 istatistikleri (*Tablo*'ya bakınız) ve son bir-iki ayın bazı gelişmeleri, kitapçığın getirdiği görüşleri doğrulamaktadır.

Görüldüğü gibi, Türk Metal, sayısal olarak işkolunun işçi sayısından üç kat daha hızlı büyümüş, Özdemir-İş geride kalmış, Otomobil-İş ise bu artı-

şı ancak yakalamıştır. Özdemir-İş ve Otomobil-İş barajın dibinden kurtulamazken, Çelik-İş'teki çöküş sürmektedir.

Öte yandan Ocak 1986-Ocak 1991 arasındaki beş yıllık dönemde işkolunda işli işçi sayısı yüzde 13,3 dolayında büyürken, bu dört sendikanın *gerçek* büyümesi şöyledir: Türk Metal yüzde 20,5 büyüme, Özdemir-İş yüzde 2,4 küçülme, Otomobil-İş yüzde 8,3 küçülme, Çelik-İş yüzde 30,3 küçülme!

Böyle bir süreçte, çöken "bağımsız" Çelik-İş'in - yıllar süren pazarlıklara karşın - Otomobil-İş'in "ulusal mutabakatçı" yönetimine sırtını dönerek Özdemir-İş'le (Hak-İş'e bağlı Özçelik-İş sendikası adı altında) birleşmesi, Otomobil-İş'in ateş hattına sürüldüğü anlamına gelir.

Otomobil-İş yöneticilerinin kavga kaçkını tutumu bu duruma yardımcı olmaktadır. A kara'da Aselsan işyerinde edilen grevden, işvereni Körfez krizi sırasında "güç durumda bırakmamak" için vazgeçmesi ve yetkiyi yitimesi, bu yönetimin işçi sınıfına karşı işlediği en son suçlardan biridir. (*Dünya*, 22 Ocak 1991)

Hangi açıdan bakılırsa bakılsın, gerçek, Alev Yayınları'nın kitapçığında vurgulandığı gibidir. Metal işçisinin Özçelik-İş'in "seccadeli" çizgisine ya da Otomobil-İş'in kavga kaçkınlarının kuyruğuna takılı kalması sendikal birliğe zarar vermekte, burjuvaziye yaramaktadır.

Otomobil-İş'e üye metal işçisi arkadaşlar, bu kitapçığın getirdiği görüşleri yaşamda geliştirmelerle karşılaştırdıkları zaman bir kez daha anlayacaklardır ki, bugün doğru yol sendikalarını da alıp Türk Metal'e katılmak, demokratik ve militan Türk Metal'in yaratılması kavgasına katkıda bulunmaktır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca yayınlanan Ocak 1991 işkolu istatistiklerinin ışığında METAL İŞKOLUNDA SON SENDİKAL DURUM

Sendika	Temmuz 1990 üye sayısı	İşkolu Payı (%)	Ocak 1991 üye sayısı	İşkolu Payı (%)	Sayısal Büyüme (ve % oranı)
İşli işçi sayısı	444 003	—	446 901	—	2 898 (+0,6)
Türk Metal	150 152	33,8	159 246	35,6	9 094 (+6,0)
Otomobil-İş	49 842	11,2	53 014	11,8	3 172 (+6,3)
Özdemir-İş	46 879	10,5	48 780	10,9	1 901 (+4,0)
Çelik-İş	42 368	9,5	40 093	8,9	-2 275 (-5,3)

Alev Yayınları

**İşçi sınıfının demokrasi kavgası
gün 24 saat sürüyor. Bu kavganın anahtarı
doğru bilinçtir.**

Okunacak En Büyük Kitap İnsandır
(R. Yürükoğlu)

12500 TL

Marksizm'de İşçi Sınıfının Kapsamı ve Türkiye
(Emine Engin)

9000 TL

**Metal İşkolunda Sendikal Birlik Sorunu
ve Türk Metal'de Birlik**
(Ali Babaishak – Mercan Köklü)

5000 TL

Romanya'da Karşı-Devrim
(Mercan Köklü)

ÇIKIYOR

Ali Özsoy Dede: Görüşleri - Şiirleri

ÇIKIYOR

ALEV YAYINLARI'NIN KİTAPLARINI KİTAPÇINIZDAN BULABİLİR , TOPLU, ÖDEMELİ VE İNDİRLİMLİ KİTAP İSTEKLERİNİZ İÇİN BİZİMLE DOĞRUDAN İLİŞİYE GEÇEBİLİRSİNİZ. YAYINEVİMİZ, İŞSİZLERE %40 İNDİRİM UYGULAMAKTADIR.

ALEV YAYINLARI, PİYERLOTI CADDESİ 17/4-C ÇEMBERLİTAŞ - İSTANBUL TEL: 516 84 64 DAĞITIM: CUMHURİYET KİTAP KULÜBÜ, İSTANBUL: ARKADAŞ, CEMAY, SAY, TÜMDA, ANKARA: ADAŞ, DOST, İZMİR: İLERİ

Alev Yayinevi

KAVGANIN ANAHTARI DOĞRU BİLİNÇTİR

Uzlaşmaz isyancı: Süleyman Nazif

Ali Rıza Kendir, Süleyman Nazif'i, inandığını inandığı gibi söyleme kavgacılığı, gücünden hiçbir şey yitirmeyen isyancı ruhu ile anıyor.

Merhaba, Süleyman Nazif! Kavg'a'ya hoş geldin. Yaşasaydın belki de kavganı bu derginin satırlarında sürdürürdün.

Seni nasıl, hangi özelliklerle anlatmalı? Kavgacı kişiliğini mi, örgütçülüğünü mü, ölümü, sürgünleri hiçe sayarak, sana verilen mevkileri elinin tersiyle itip doğru bildiğini ikircimsiz savunmanı mı, yazarlığını mı, şairliğini mi, hangisini saymalı?

1869'da şair ve tarihçi bir babanın (Sait Paşa) oğlu olarak Diyarbakır'da dünyaya geldin. Arapça, Farsça ve Fransızca'yı öğrendin, Doğu ve Batı edebiyatlarını yakından izledin. Ziya Paşa, Namık Kemal gibi aydınlarla çağdaşsın. Avrupa'da ilerici, devrimci hareketlerin yükseldiği, dünyanın bir emperyalist savaş içine girdiği, Osmanlı'da Abdülhamit diktatörlüğünün yıkıldığı, Meşrutiyet'in, savaşın ve yenilginin, Ekim Devrimi'nin ve en sonunda da Anadolu topraklarında kurtuluş savaşının verildiği bir dönemde yaşadın.

Süleyman Nazif, sen, ezeni de gördün, ezileni de. Hakkı da gördün, haksız da. Seçtiğin saf hep hakkının safı oldu. Sürgünler senin "normal" yaşam biçimin oldu. İdam, sürgün tehditleri seni susturamayınca, Osmanlı yönetimi, seni vali olarak görevlendirip kurtulacağını, belki de kendisine kazanacağını düşündü. Basra, Musul, Kastamonu, Trabzon ve Bağdat'ta valilik görevinde bulundun. Ama susmadın, "uslanmadın", haksızlığa, zorbalığa başkaldırdın. Baskıların yoğunlaşması karşısında, 1897'de Fransa'ya gitmek zorunda kaldın.

Fransa'dan döndükten sonra (1908 Meşrutiyet), Ebüzziya Tevfik'le *Tasvir-i Efkâr*'ı çıkarmaya başladın. Gazetede çıkan yazıların nedeniyle, Abdülhamit seni Bursa'ya sürdürdü. I. Dünya Savaşı'ndan sonra İstanbul işgal edilince, yığınlar önünde işgale karşı konuşmalar yaptın, ünlü "Kara Bir Gün" makalesini yazdın. Yazı *Hadisat* gazetesinde yayınlanınca, işgalci Fransız generali senin idamına karar verdi. Sonradan bu ceza Malta'da sürgüne çevrildi ve

sen, 1920-1922 dönemini orada geçirdin. Sürgünden gelince de, 1922'den 4 Ocak 1927'de 58 yaşında aramızdan ayrılan kadar *Resimli Gazete*'de sürdürdün.

Genç kuşaklar, Süleyman Nazif'in örgütçülüğünü de bilmeli. Örgütçülüğün, kavganın sonucuydu. İşgal kuvvetlerinin İstanbul'a girmesinin ardından kurduğun "Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti", bunu anlatıyordu. Anadolu ve Rumeli Maüdafaa-i Hukuk Cemiyeti, senin temellerini attığın bu örgütün gelişmesiyle ortaya çıktı.

Sözünü sakınmazdın, Süleyman Nazif. Nüktelerin, ince ve kıvrak zekası ortaya çıkarırdı. Bunlardan birkaçını okurlarımızla paylaşmak isteriz:

Senin bulunduğun bir toplulukta şairliğe hevesli bir genç kazara yellenivermişti. Adam, utancından iş anlaşılmaması diye sandalyesini gıcırdatmaya çalışırken, sen ona dönerek şöyle demiştin: "Birinci mısraya kafiye mi arıyorsun evlat?"

Çalıştığın gazetede bir dizgi yanlış yapılmış, senin makalen, yanlışlıkla Florinalı Nazım imzasıyla gazetede yayınlanmıştı. Ertesi gün gazeteden Celal Nuri Bey'le aranda şöyle bir konuşma geçti:

- "Geçmiş olsun üstat, başınıza bir kaza gelmiş."

- "Geçmiş olsun değil Allah beterinden saklasın deyiniz. Çünkü daha kötüsü de olabilir di!"

İyice şaşırın Celal Bey:
- "Aman üstat, bundan beteri olur mu?"

- "Olur ya! Yanlışlıkla onun yazısının altına benim imzam konsaydı, o zaman halim ne olurdu?"

Bugün çıkan günlük gazeteleri görseydin, o meşhur esprini herhalde tekrarlardın. *Resimli Gazete*'de sen yazar olarak çalışırken, gazetenin sahibi Sedat Simavi birgün yanına gelmiş, gazetede yazıdan çok resme yer vereceğini ileri sürerek, senin yazılarını biraz kısa tutmanı istemişti. Sen de dayanamayıp, yanıtı yapıştırmıştın: "Sen resimli gazete değil, gazeteli resim çıkarıyorsun."

Birinci Dünya Savaşı yıllarında, geçimini sağlamak için bir ara kömür ticaretiyle uğraşmıştın. Seni kir pas içinde gören bir dostunun, "yahu Nazif, yazar kısmına kömürcülük yakışır mı, şu işi bırak da doğru bir iş tut" demesi üzerine, sen, "a dostum, bu savaşın içinden nasıl olsa hepimiz yüzümüz kara çıkacağız, izin verin de hiç olmazsa Süleyman Nazif'inki kömür karası olsun!"

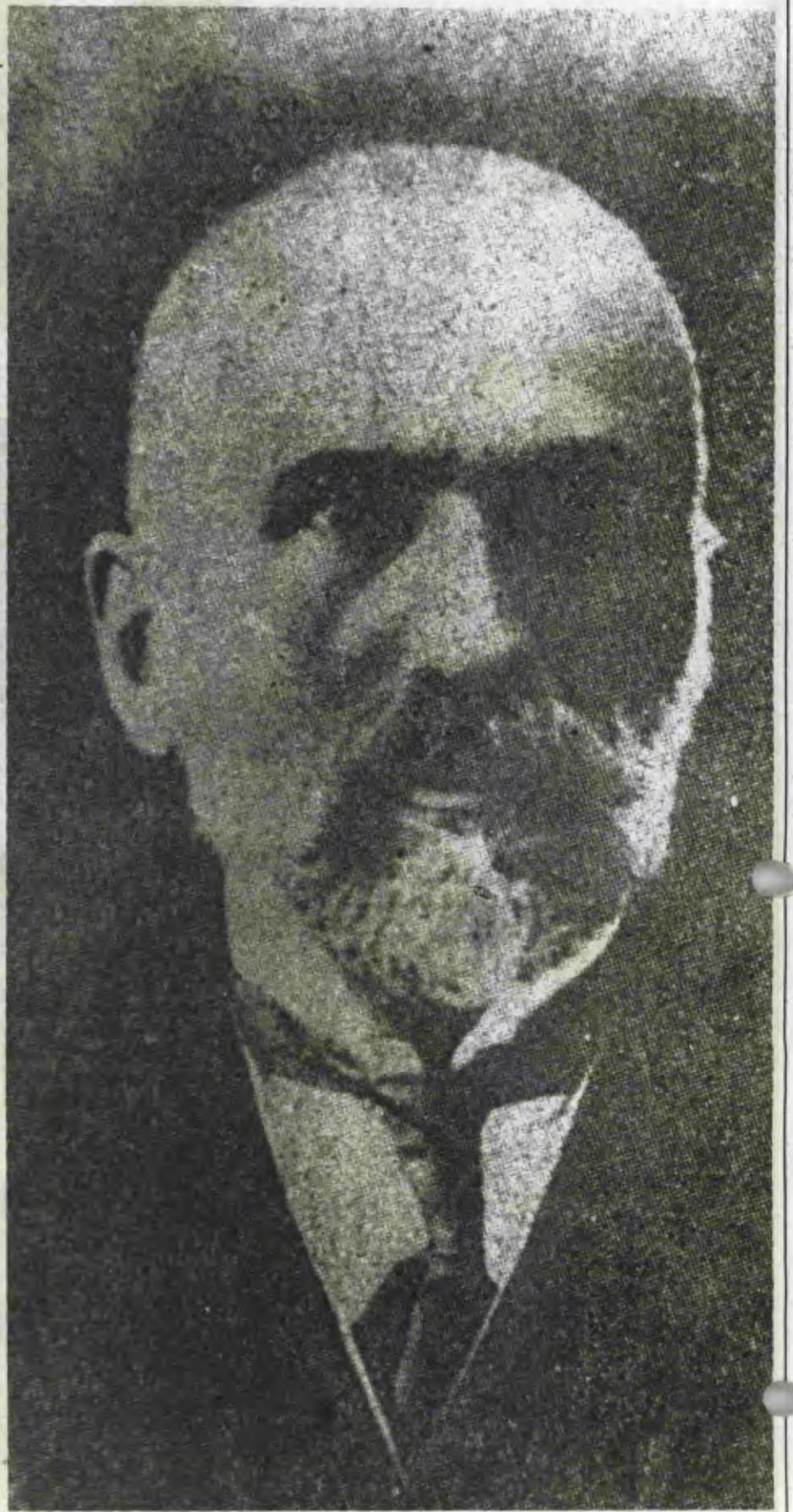
Yakub Kadri senin için şöyle diyor:

"O'nun coşkun ruhunda, ateşli ve atılgan mizacında kendi yaşamızın dinamik unsurlarını bulurduk. Hakikatte de Süleyman Nazif, ölüncüye kadar genç kalmıştır. (...) Yaşayış tarzında ise daima bir talebe boheminin kalenderliklerini muhafaza etmiştir. Devlet memuriyetlerinde uzun süre duramayışının sebeplerinden biri de belki bu hali idi. Bir valinin oğlu olarak yetişmiş ve pek erkenden katiplik, mümeyyizlik gibi hükümet vazifelerinde bulunmuş olmasına rağmen, bir türlü bürokrasi hayatının kayıtlarına alışmamıştı. Bulunduğu valiliklerde ya beş, ya on ay kalabilir ve soluğu bir mektep kaçkını gibi İstanbul'da alırdı." (*Türk Edebiyatı Tarihi*, c.2, s.694)

Yakub Kadri'nin bu yazısı çok yaklaşıyor ama yine de seni, senin isyancı ruhunu, halktan ve haktan yana, ilerici özelliğini saklıyor. Oysa senin "Ey Ebna-yı Vatan" şiirin bile, aldığın tutumun, bü-

rokraşiye alışmamakla değil, haksızlıklara başkaldırmakla ilgili olduğunu ortaya koyar. Şöyle diyordun bu şiirin mısralarında:

"Zulm-ü istibdad devri,
"Derd ü ye's eyyamıdır

Süleyman Nazif: 1869-1927. Susmadı, "uslanmadı", haksızlığa, zorbalığa başkaldırı onun yaşamıydı.

"Arkadaşlar kan dökün,
"Kan dökmenin hengamıdır."
(Baskı, zulüm devri, dert ve umutsuzluk günleridir, Arkadaşlar kan dökün, kan dökmenin zamanıdır.)

Yaklaşık yüz yıl önce yazdığın bu mısraların gücünden hiçbir şey yitirmediği görülüyor. Bugün de susmayanlar, haksızlıklara, zorbalıklara, ezenlere karşı başkaldıranlar var. Kavg'a yine sürüyor ve sen kavgada artık yalnız değilsin. Kavg'a, inançlı, kararlı yüzbinlerin, milyonların, işçi sınıfının kavgası oldu. Süleyman Nazif'in isyancı ruhu bu kavgada yaşıyor. ■

Oktay Bozdağ
sosyalist Küba'yı
savunmanın
görev olduğunu
vurguluyor.

Saldırgan ve vahşi özünden hiçbir şey yitirmedeği son Körfez savaşında bir kez daha görülen Amerikan emperyalizminin batı yarıküredeki hedefi, sosyalist Küba'dır. ABD, 30 yıl önce de, Domuzlar Körfezi çıkartmasıyla Küba devrimine açık saldırıda bulunmuştu.

Küba Devrimi, 1959 Ocak ayında zafere ulaştı. ABD'nin buna ilk yanıtı, günümüzde hâlâ süren ekonomik ambargoyu başlatmak oldu. Ancak, ekonomik ambargonun devrimci Küba'yı dize getirememesi üzerine Amerika'nın baskıları derinleşti, Ocak 1961'de iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin kesilmesiyle birlikte, askeri müdahale olasılığı yükseldi.

ABD, Küba'dan kaçan karşı-devrimciler eliyle bir müdahale hazırlığına çoktan başlamıştı. Biraraya getirilen Kübalı devrim kaçakları, önce Amerika'da daha sonra da Guatemala'da askeri eğitim görüyorlardı. ABD Başkanı Kennedy'nin, 12 Nisan 1961'de, Küba'ya müdahale etmeyeceklerine dair "güvence" vermesi, aslında, hazırlıkları tamamlanan Domuzlar Körfezi çıkartmasını, Küba'nın bir iç sorunu gibi göstermeye, Amerika'nın sorumluluğunu gizlemeye yönelikti.

ABD saldırıya hazırlanıyordu ama, Küba'lı devrimciler de boş durmamışlardı. Devrimin savunması için 25 bin kişilik düzenli ordu ve eğitimini Che Guevara'nın yürüttüğü 200 bin kişilik milis birlikleri oluşturmuşlardı. Sosyalist ülkelerin yardımıyla bu birliklerin silah ve donanımının düzeyi yükseltilmişti. Küba haiki, ABD işgaline karşı devrimi savunmaya hazırlanmıştı.

14/15 Nisan 1961 gecesi yapılan şaşırtma çıkartma girişimi, Amerikan saldırısının ilk işaretini verdi. 165 karşı-devrimciyi taşıyan bir gemi Küba kıyılarına yanaştı, ama yanaştığı sahilin korunma altında olduğunu görünce, birliği sahile çıkartmadan geri döndü.

15 Nisan sabahı, "ordu devrime ayaklanmış" izlenimi versin diye üstüne Küba Hava Kuvvetleri'nin arması yapııştırılmış B-26 bombardıman uçakları Küba'nın üç havaalanına saldırdılar. Uçaklar Nikaragua'dan kalkmışlardı, Küba'yı bombaladıktan sonra da ABD'de Miami'ye indiler. Bombardımanla Küba hava kuvvetlerinin 13

32 yıldır başdüşmanın yanbaşıda Fidel Kastro'nun önderliğinde dünya halklarına örnek bir mücadele veren yiğit Küba'yı savunmak görevdir.

“Küba'da devrimi koruyacağız”

uçacağından 5'i kullanılamaz duruma girdi.

16 Nisan günü, bombalamada ölenlerin cenazesinde bir konuşma yapan Fidel Kastro ilk kez Küba Devrimi'nin sosyalizme yöneldiğini ilan etti ve devrimi sonuna dek savunacaklarını belirterek şunları dedi:

"Emperyalistlerin bizi affetmelerinin nedeni, Amerika'nın burununu dibinde bir sosyalist devrim yapmış olmamızdır... Bu devrimi silahlarımızla koruyacağız."

Aynı gece sabaha karşı, esas çıkartma Domuzlar Körfezi'nde başladı. 1500 kişilik son derece iyi donatılmış ilk çıkartma birliği iki noktadan karaya çıktı. Ve karşısında, devrimci birlikleri buldu.

Savaş yerde de, havada da sürdü. Küba Hava Kuvvetleri'nin ilk bombardımandan sağ kalan bir avuç uçağı, çıkartmanın ikinci dalgasını taşıyan gemilere ve yeniden saldırıya geçen B-26'lara karşı kahramanca direndi. Sekiz saat süren hava savaşında Kübalılar dört düşman uçağı düşürdüler. Çıkartmanın ikinci dalgasını taşıyan gemi bombalandı ve adanın 8-10 km. açığında karaya oturdu. CIA'nın

operasyon merkezi olan gemi yara aldı ve geri dönmek zorunda kaldı. Haberleşme araçlarını ve 10 günlük cephaneyi taşıyan gemi batırıldı. Diğer gemiler de geri dönmek zorunda kaldılar.

Karada ise durum şöyle gelişti. Domuzlar Körfezi'ni adanın içine bağlayan karayoluna paraşütle indirilen karşı devrimciler milis birliklerine esir düştüler. Devrimci birliklerin karşı saldırısı sonunda, karşı-devrimciler öğleden sonra sadece bir köyü denetim altında tutuyorlardı. Kaybettiklerini görünce de geri çekilmeye başladılar.

Ertesi gün, bu kez Amerikalı pilotlarla yeni bir hava saldırısı yapıldı. ABD, bu saldırıda da iki uçak kaybetti. Savaşın kaybedildiğini gören Kennedy, Amerikan Hava Kuvvetlerine savaşa katılma ve çekilmeyi garanti altına alma emrini verdi. 19 Nisan'da Amerikan uçakları geldiğinde, son karşı-devrim birlikleri teslim olmak zorunda kalmıştı. Amerikan gemileri ancak bir avuç karşı-devrimciyi kurtarabildi. ABD'nin Küba'yı Küba'lı karşı-devrimciler eliyle işgal etme girişimi devrim tarafından ezilmişti.

Domuzlar Körfezi'nde, tüm komutanları içinde 1189 esir alındı. Aralarında eski toprak beylerinin çocuklarından, Batista ordusu subaylarına ve katillere kadar değişik tipler bulunan bu esirler, bir yıl sonra, Küba'lı çocukların gereksinimi olan 53 milyon dolarlık ilaç ve gıda maddeleri karşılığında Amerika'ya geri yollandı.

ABD'nin bu işgal girişiminden 30 yıl sonra geri dönüp bakıldığında, Küba halkının devrimin kazanımlarını korumak için gösterdiği kararlılık ve özveriye, inanca saygı duymamak elde değildir. Elbette, 1961'de Amerika'yı böyle gizli operasyonlara zorlayan ve bugüne dek Küba'ya açık bir askeri müdahalede bulunmasını önleyen güçler dengesinde Sovyetler Birliği'nin ve sosyalist sistemin tuttuğu yer unutulmamalıdır.

Küba halkı 32 yıldır devrimi ilerletiyor, onun direncini ve coşkusunu, proleter enternasyonalizmini dünya devrimcilerine taşıyor. Bu tutumuyla da tüm dünyada ezilen halkların ve devrimcilerin içten saygı ve sevgisini kazanıyor. Domuzlar Körfezi'nden bu yana, Küba

devriminin dünya halklarına, devrimcilere dayanışma elini uzatması, sosyalist sistemin çöküşüyle birlikte çok büyük zorluklarla yüz yüze gelmesine karşın ABD emperyalizminin daha kararlı karşı çıkması, Fidel Kastro'nun "ya sosyalizm, ya ölüm" sloganının boş bir söz olmadığının kanıtıdır.

Ancak, tüm kahramanlıklarına karşın, Küba gibi hem küçük hem de başdüşmanın burnunun dibinde bir ülkede, tek başına sosyalizmi ilerletmek, emperyalizme karşı devrimin kazanımlarını korumak son derece zordur. Hem sosyalist sistemin, hem de tüm ülkelerin devrimcilerinin desteği gereklidir. Sovyetler Birliği'nde solun yeniden güçlenmesiyle, Küba'nın geleceğine yönelik emperyalist tehditler dizginlenirken, çeşitli ülkelerdeki devrimler, Küba'ya çok ihtiyaç duyduğu zamanı kazandıracaktır.

İçinden geçtiğimiz dünya çapında karşı-devrim ve gerici-lik döneminde sosyalist Küba'yı savunmak, dayanışmayı yükseltmek, işçi sınıfı devrimcilerinin, dünya işçi sınıfının, tüm ilerici insanlığın görevidir. ■

Eşine az rastlanır bir siyaset ve eylem adamı, Ekim Devrimi'nin önderi Lenin (Vladimir İlyiç Ulyanov), 22 Nisan 1870'te doğdu. Lenin, Kazan Üniversitesi'nde hukuk öğrenimi görürken, siyasal çalışmaya katıldığı için okuldan atıldı. Sürgünde Marksizmi benimsedi. Hapis ve sürgünle geçen, Avrupa'ya çıkışla süren siyasal faaliyetleri içinde *Iskra*'yı çıkartan ekibin önde gelenleri arasında yer aldı.

Lenin, ülke çapında bir gazete ile devrimci bir parti kurmayı hedefliyordu. Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisi (Bolşevik) bu çabanın ürünü oldu. Bu parti, I.Dünya Savaşı'nın yoğun çelişkilerin yaşandığı bir zayıf halka durumuna getirdiği Rusya'da, Şubat Devrimi'nin ardından gerçekleşen 1917 Ekim Devrimi'nin önderliğini yaptı. Lenin, 2.Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi'nce Halk Komiserleri Konseyi başkanlığına seçildi.

Lenin, Marksizme en önemli katkısını devrim teorisi alanında yaptı. I.Dünya Savaşı başladığında hükümetlerinin savaş bütçelerini onaylayan sosyalist partilerin bu ihanetini sergilemeye, adil ve demokratik bir barış için devrimin zorunluluğunu göstermeye çalışan Lenin, emperyalizm konusunda (esas olarak Kautsky tarafından) getirilen yanlış görüşlere hızlı bir yanıt vermek üzere *Emperyalizm - Kapitalizmin En Yüksek Aşaması* broşürünü yazdı. Emperyalizmle birlikte kapitalizmin bağrındaki çelişkilerin daha da keskinleşeceğini, çağın devrimlere gebe olduğunu gösterdi.

Yeni bir çağı açan Ekim Devrimi'yle birlikte Lenin, devrimin sorunlarına yoğunlaştı. İşçi sınıfının iktidarının korunup güçlendirilmesi ve sosyalizmin kuruluşu üzerine kafa yordu. Sovyet sistemini kabul etmesi koşulu ile çok partili bir yapı, tüm partilere koalisyon önerdi. Sol Sosyalist Devrimcilerin dışında bu öneriyi kabul eden olmadı. Sovyetler'de tek parti yönetimi, Menşeviklerin ve Sağ Sosyalist Devrimcilerin iç savaş sırasında karşı-devrim safılarına geçmesi ve ötekilerin de erimesiyle ortaya çıkan özel bir durumdu.

Lenin'in, devrimin ilerletilmesi ve sosyalizmin kuruluşuna ilişkin olarak getirdiği, özellikle NEP (Yeni Ekonomik Politika) üzerine düşüncelerine bugün çok saldırılıyor. Sosyalist sistemin çöküşünü yaşadığımız şu dönemde, sosyalizmi geri bir temelde savunular, çöküşü NEP'e bağlıyor, NEP dönemini yıkıma örnek gösteriyorlar. Bu doğru değildir.

Yine, NEP, Gorbaçov yönetiminin kapitalizme geri dönüşün kılıfı yapılmak isteniyor. Gorba-

Geçiş dönemi üstüne Lenin'in yaklaşımı

çovlar, *Perestroyka*'yı Sovyet halkına yutturabilmek için "Lenin'e dönüyoruz" sahtekarlığını yapıyor, NEP'i örnek gösteriyorlar.

Lenin'in NEP'i, sosyalist sistemin çöküşünün altında yatan neden olmadığı gibi, Gorbaçov yönetiminin niyetlerinin tam tersine, kapitalizmden komünizme geçiş döneminin programıdır.

Manifesto'da Marks-Engels, geçiş döneminin programı üzerine şu ana fikirlerle geliyorlardı:

"Proletarya, politik üstünlüğünden, sermayeyi burjuvaziden dilim dilim koparıp almak için, bütün üretim araçlarını devletin, yani egemen sınıf olarak örgütlenmiş proletaryanın elinde toplamak ve olabildiğince hızla, üretici güçlerin miktarını çoğaltmak için yararlanacaktır.

"Hiç kuşkusuz, başlangıçta, mülkiyet haklarına ve burjuva üre-

tim koşullarına karşı despotça saldırılara girişmeden, yani ekonomik açıdan yetersiz ve olanaksız gibi görünen, ama hareketin ilerleyişi içinde daha yeterli duruma gelen, eski düzene daha fazla müdahaleleri gerektiren ve bir bütün olarak üretim biçimini kökten değiştirmek için zorunlu önlemler alınmadan, bu amaç sağlanamaz.

"Bu önlemler, hiç kuşkusuz, ayrı ayrı ülkelerde başka başka olacaktır." (Marks-Engels, *Komünist Manifesto*, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, 1976, s.51-52)

Lenin'in yaklaşımı da bu yöndeydi. Sorunu işlemeye devrimden önce "Sovyet İktidarının Acil Görevleri"nde başlamış, görüşlerini 1921'de NEP'in uygulanmaya başlamasıyla olgunlaştırmıştı. Lenin'de sosyalizme geçişin, sosyalizmin, komünizme geçişin ayrı ayrı programları yoktur. Lenin'in NEP'i, *sosyalizm döneminin* (kapitalizmden komünizme geçişin)

programıdır.

Ancak yaşam, hesapta olmayan gelişmeler getirdi. Devrimin hemen ardından emperyalistlerin Sovyet devletine uyguladığı ambargo ve abluka, karşı-devrimcilerin ayaklanması ülke ekonomisini çökertti. Şehirlerde yiyecek sıkıntısı başgösterdi. Ülke içinde demiryolları çalışmaz hale geldi. Kızıldorduyu ve işçileri beslemek için gerekli tahıl ürünlerini köylüden satın alacak para ve mal kalmayınca, Lenin, köylülerin elindeki tahıl fazlasını karşılıksız olarak devlete teslim etmesini öngören bir sistem kurdu. (Savaş komünizmi) Sosyalist Devrimciler, Menşevikler bu politikaya karşı çıktılar, karışıklıklar çıkardılar, Lenin'e suikast yapıldı. Buna karşı Bolşevikler de kızıl terörü başlattı.

Savaş komünizmi, olağanüstü

bir dönemdi. Teoride öngörülen bir gereklilik değildi. Lenin bunu şöyle açıklıyor:

"Kapitalist sınıf bizi dehşetli ve amansız bir savaşıma zorlama taktiklerini benimsemişti ve bu bizi eski ilişkileri başlangıçta niyet ettiğimizden çok daha fazla ölçüde yok etmeye mecbur etti." (Lenin, *Toplu Yapılar*, İngilizce basım, c.33, s.91)

1920'ye kadar sürdürülen bu uygulama, emperyalist ablukanın kaldırılması ve karşı-devrimin ezilmesiyle birlikte, yerini Yeni Ekonomik Politika'ya (NEP) bıraktı.

NEP, devlet kapitalizminin yanı sıra, ekonomik yaşamı canlandırmanın tek yolu olarak özel girişimin (burjuvazinin) varlığına izin veriyordu. Bu durum, yalnızca savaşın getirdiği yıkım ve iç savaş yüzünden değil, üretim güçlerinin genel geriliği ve muzaffer proletarya ekonomiyi yönetemediği için gerekliydi. Devrim erki, sorunun üstesinden kapitalistlerle yanyana çalışarak, onlardan öğrenerek ve onlarla yarışarak gelebilirdi. Lenin'in yaklaşımı açıktı:

"Almaşık (ve bu tek makul ve en son olanaklı siyasettir) kapitalizmin gelişmesini yasaklamaya veya kilitlemeye çalışmak değil, fakat onu devlet kapitalizmine yönlendirmektir.

"Bütün sorun - teorik ve pratik anlamda - kapitalizmin gelişmesini (ki bu bir ölçüye kadar ve bir süre için kaçınılmazdır) devlet kapitalizmine yönlendirmenin doğru yöntemlerini bulmak ve yakın gelecekte sosyalizme dönüşmesini sağlamak için gerekli koşullarla onu nasıl kuşatacağımızı belirlemektir." (Lenin, *agy*, c.32, s.344-345)

Bu yaklaşım, Lenin'in ölümlüyle değiştirildi. Lenin, yalnızca elektrifikasyon için, birkaç on yıl gidecek derken, Stalin 1930'da, sorunun teknolojik yanına bakmadan, sosyalizmin geriye dönülmez bir biçimde kurulduğunu ilan ediyordu. Böylece Lenin'in gösterdiği yolun dışına çıkıldı.

Bu hataları demagogilerine kalkan ederek *perestroyka*'yı Sovyet halkına yutturmaya çalışan Gorbaçovların amacı ise meta üretimini kaldırmış bir toplumda "NEP" yoluyla, olmayan, geçmişte kalmış bir sınıfı (burjuvaziyi) yeniden diriltmeye çalışmaktır. Lenin'in NEP yaklaşımıyla bu tutum arasında sınıf farkı vardır.

Lenin, öteki birçok sorunda olduğu gibi, kapitalizmden komünizme geçiş döneminin sorunları ve görevleri konusunda da bütün büyüklüğüyle yolumuzu aydınlatıyor. Sosyalist sistemin çöküşünü tüm nedenleriyle anlamamıza yardımcı oluyor.

Dünya işçilerinin devrimci dayanışması yılın her günü geçerlidir, ama 1 Mayıs'ta bu gerçek özel olarak dile getirilir. 1 Mayıs'ın özel bir yeri vardır. 1 Mayıs, dünya işçi sınıfının uluslararası birlik, mücadele ve dayanışma günüdür.

Bir Mayıs, Amerikan işçi sınıfının 8 saatlik işgünü için şanlı savaşımından, dünya işçilerinin bu savaşımınla birlik ve dayanışmasından doğdu. 10, 12 hatta 16 saat çalıştırılan işçiler, Avrupa'da ve Amerika'da 8 saatlik işgünü istemiyle kavgaya atıldılar.

Marks ve Engels'in önderliğinde, İşçilerin Enternasyonal Birliği adıyla kurulan Birinci Enternasyonal, 1866'daki 1.Kongresi'nde işçilerin 8 saatlik işgünü istemini bayraklaştırmış, kavga bu noktaya odaklanmıştı. 1886'da Amerikan işçileri bu istemle ülke çapında eylemlere geçmek için 1 Mayıs tarihini seçtiler. O 1 Mayıs'ta Amerika, işçi gösterileriyle alev alevdi. Grev ve gösterileri bastırmaya çabalayan burjuvazinin güvenlik güçleri, milyonlarca işçiyi kurşun sıkarak durduracaklarını sandılar. Hatta, beş işçi önderini astılar.

İşçiler, burjuvazinin vahşetini kavgayı daha da yükselterek yanıtladılar. 1 Mayıs 1886'daki eylemin devamı olarak 1 Mayıs 1890'da genel greve gittiler. O anda dağılmış olan Birinci Enternasyonal'in yerine kurulan İkinci Enternasyonal de, hem 1 Mayıs 1886'daki eylemin anısına, hem de genel grevi desteklemek için her yerde gösteriler düzenledi.

1 Mayıs 1890'da, işçi sınıfının uluslararası birlik, mücadele ve dayanışması öyle militan ve yığinsal oldu ki, İkinci Enternasyonal, 1891 yılında 1 Mayıs'ı dünya işçilerinin birlik, mücadele ve dayanışma günü olarak ilan etti.

1 Mayıs'larda sınıf savaşımının o inişli çıkışlı eğrisi kavgaya yansır. Ama şurası bir gerçek ki, işçilerle dayanışmayı, birliği ve bunun getireceği sonuçları isteyenlerin sayısı gün geçtikçe artıyor. Artık milyonlar bu şanlı günü kutluyor.

Türkiye'de cumhuriyeti kuran burjuvazi, 1 Mayıs'ı "bahar bayramı" adını takarak işçi sınıfından kaçırmaya çalıştıysa da başarılı olamadı. İşçi sınıfı geliştikçe 1 Mayıs, burjuvazinin yasaklarına karşın, gizli de olsa kutlandı. 1976'da Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun öncülüğünde ülke çapındaki ilk açık, yığinsal 1 Mayıs kutlaması yapıldı. Bu, izinle rızayla değil, devrimci durum altında militan yığinsal mücadeleyi yükselten işçi sınıfının örgütlü gücüyle sağlandı. 1 Mayıs 1976 işçi sınıfının düşmanı kahreden, yasak tanımayan gücünü gösterdi.

Bunu hazmedemeyen ve devrimci kabarışı durdurmak için provokasyon üstüne provokasyon tezgahlayan burjuvazi, 1 Mayıs 1977'de katliama girişti. Bu olay, işçi sınıfının kanıyla sulanan Taksim alanını 1 Mayıs Alanı yaptı.

Ama işçi sınıfının öncüsünün, devrimci durumun gereklerini yerine getirmek yerine menşevik bir siyaset izlemeye başlaması, mücadelenin ivmesini düşürdü. 1 Mayıs kutlaması 1979'da İzmir'e, 1980'de Mersin'e kaçırıldı.

Kısa süren, fakat şiddetli sömürü ve baskıyla geçen 12 Eylül faşizmi döneminde işçi sınıfımız derin deneyim

İşçiler birleşsin 1 Mayıs'ta devleşsin

İşçi sınıfımız,

1 Mayıs'ı alanlarda kutlamaktan yanadır.

KAVGA, emekten,

özgürlük ve demokrasiden yana herkesi,

işçilere destek olmaya, 1 Mayıs'ta

alanlara çıkmaya çağırıyor.

edindi. Bahar bayramı sahtekarlığını yutmadı. 1 Mayıs'ları bildiği yöntemlerle kutladı. Geçen süreç, bu dev gücün yeniden uyanmasının kaçınılmaz olacağını gösteriyordu ve öyle de oldu. 1 Mayıs'lar, 1 Mayıs alanını yeniden kazanmak için alanlarda kutlanmaya başladı. Tek devlet sendikası dayatmasını, tarihinde ilk kez sendikal birliğin gerçekleşmesi yönünde üstünlüğe dönüştürdü. 1983 sonrasında sendikal birliğini Türk-İş'te gerçekleştirdi.

İşçi sınıfımız, 1986'da mücadeleyi yeniden yükseltti. Grevlere, gösterilere, alanlara yöneldi. 1988 1 Mayıs'ında 1 Mayıs Alanı Taksim'e yürüyerek devleşti. 1989'da yine aynı alanda 1 Mayıs'ı kutlamak için militan, yığinsal bir kavga daha verdi. Bir de şehit! İşçi sınıfımız, genç bir sınıf kardeşimizin 1990 1 Mayıs'ını kutlamak üzere yürüyüşteyken polis ateşiyle felç edilmesinin hesabını,

Türkiye tarihinin gördüğü en büyük grev dalgasıyla, Zonguldak madenci tümenlerinin çöşkulu grev ve gösterileriyle sormaya başladı.

Sosyalist sistemin çöküşüyle birlikte dünyada karşı-devrim ve gerici dönemine girildi. Dünya dengesinin bozulmasıyla birlikte emperyalist saldırganlık, çekişme ve rekabet azdı. Körfez Savaşı'nda yansıyan bu yarışmaya Türkiye de katılmakta gecikmedi. Ama emperyalist sistemde derinleşen ve yaygınlaşan ekonomik gerileme, karşı-devrim rüzgarının devrimci karşıtını da yaratıyor. Hele Türkiye gibi bunalımı yapısal olan bir ülkede, her an doğabilecek patlamaları daha hızlandırıcı bir işlev görüyor. Türkiye'de bunalım kalıcıdır.

Türkiye grevlerle, gösterilerle kaynıyor. Metal işçilerinin dev grevi, yılbaşının

hemen ardından yüzbinlerce işçinin bir günlüğüne işe gitmemesi, ertesi gün de Zonguldak tümenlerinin Çankaya'ya yürüyüşe geçmesi, burjuvaziyi titretti. Her seferinde daha derinden, yaygınlaşıp yükselerek gelen devrimci dalga, Körfez Savaşı gerekçesiyle getirilen yasakları bile ömürsüz kıldı.

Ekonomik bunalımın yükünü işçi sınıfının sırtına yıkmaya çabalayan burjuvazinin işten çıkarttığı yüzbinler, işsiz tüm işçilerin öfkesini artırıyor. Mücadeleye her gün yeni katılımlar oluyor. Petkim'de, Aliğa'da, Maga Deri'de ve binlerce işyerinde işçi aileleri kavgayı yükseltiyorlar. İşyerleri işgal ediliyor. Mücadelenin ivmesi artıyor.

1 Mayıs 1991 işte bu koşullarda geliyor. Sınıf mücadelesinin eğrisi, açık, yığinsal, militan, enternasyonalist bir 1 Mayıs kutlamasını dayatıyor. İşçiler tabandan sendikalarını zorluyorlar. İşçiler, Türk-İş yönetiminin, son Türk-İş kongresinde alınan 1 Mayıs'ı aktif kutlama kararını uygulamasını istiyorlar.

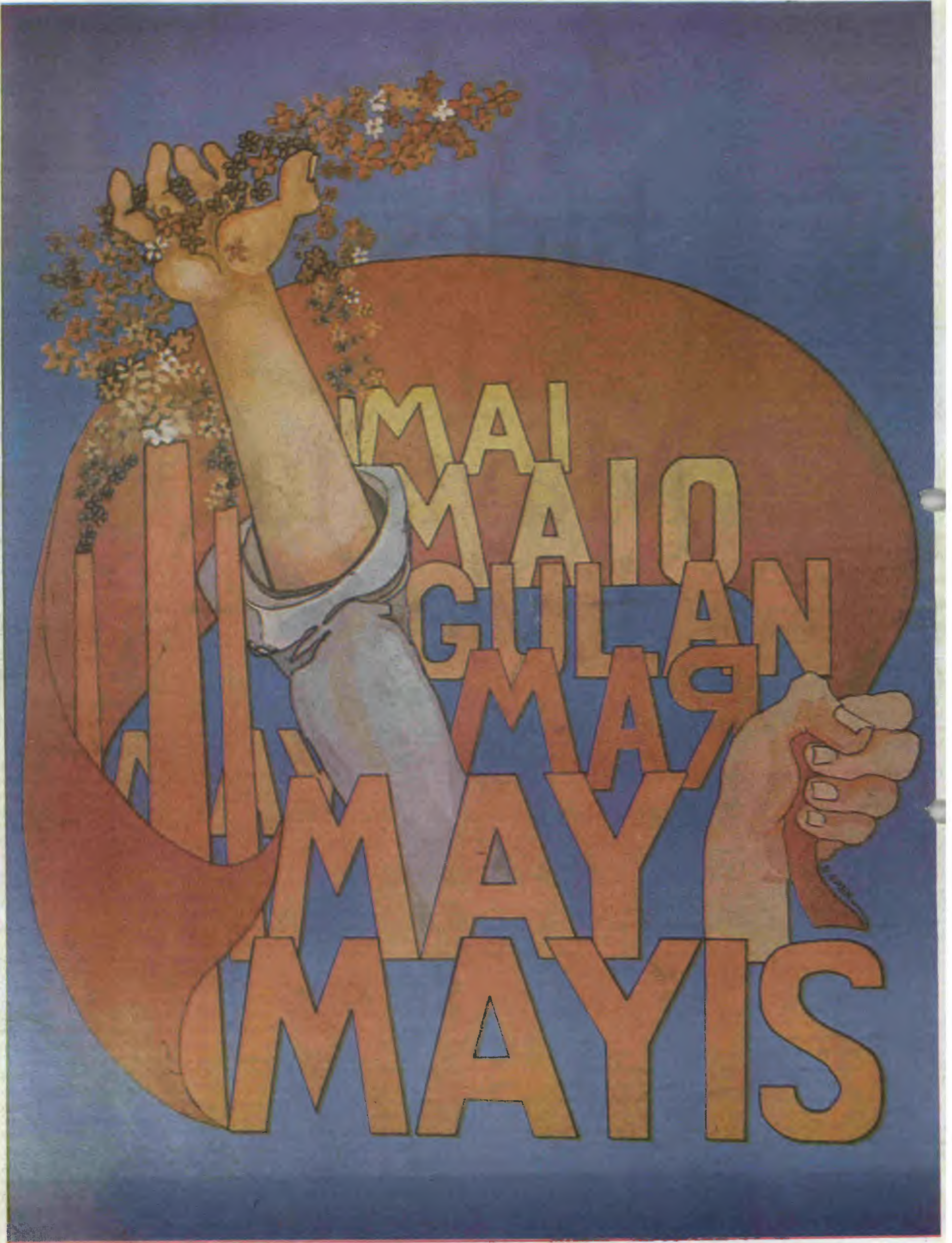
İşçinin gücünden çekinen Türk-İş yönetimi, kongre kararını eritmek için kıvranıyor. Ama Türk-İş tabanındaki sınıf kardeşlerimiz, tek tek mektup yazarak Türk-İş yönetimine kongre kararını hatırlatıyor. Türk-İş'te birleşen işçiler, konfederasyon yönetiminin işçi milyonların militan-yığinsal çizgisinde birleşmesini istiyorlar. Bu basınç azalmayacak, karar uygulanana dek sürecektir. Daha şimdiden çeşitli sendika şubelerinin "1 Mayıs'ı alanlarda kutlayacağız" biçiminde konuşmaya başlaması, ilk olumlu sonuçların geldiğini anlatıyor.

İşçiler, 1 Mayıs'ta proletarya enternasyonalizminin "işçilerin birliği, halkların kardeşliği" sloganını alanlarda haykıracaklar, tüm uluslardan işçilerin militan sınıf birliğini göstereceklerdir.

İşçiler, yüzbinlerce işçinin işten çıkarılmasına karşı, işsiz işçinin sınıf kardeşliğini savunacaklar, sınıf dayanışmasını 1 Mayıs'ta göstereceklerdir. "İşsiz işçi, birlik kurtarır bizi", "işsiz işçi birleşsin, krizin yükünü patron çeksin", "işçinin militan birliği, yaşasın sınıf kardeşliği", "yükselt işçinin sesini, patron ödesin bedeli" gibi sloganlar alanlarda yankılanacaktır. 1 Mayıs 8 saatlik işgünü kavgasında doğmuştur. Bugün istemimiz, "işgünü 7 saat, iş haftası 35 saat olsun"dur. "Tensikat değil 35 saat", "tüm işçiler için işsizlik sigortası" istiyoruz.

1 Mayıs'ta işçi sınıfı, "insanca yaşam" özlemini, bunu da kendisinin getireceğini haykıracaktır. "Demokrasi işçilerle gelecek", "işçiyiz güçlüyüz, kavganın öncüsüyüz", "ölüm olsa sonumuz, demokrasi yolumuz", "işçiler birleşsin iktidara yerleşsin" sloganları, Türkiye işçi sınıfının ülkenin tüm emekçi yığınlarının kavgasına öncülük ettiğini dost düşmana duyuracaktır.

Evet, Türkiye işçi sınıfı, 1 Mayıs 1991'i evde, kapalı salon toplantılarının kasvetli havasında değil, açık havada, alanlarda kutlamaktan yanadır. Emekten, adil ve kalıcı barıştan, demokrasi ve özgürlükten yana herkes, işçilerin öncülüğünde verilen kavgaya destek olmalı, alanlara dolmalıdır. İşçi sınıfının kavgası "demokrasi için tek yol devrim" sloganıyla yüzbinlerin bilincinde yankılanmalıdır. ●

TÜRKİYE İŞÇİ SINIFI, 1 MAYIS'I TÜRK-İŞ'İN ÖNDERLİĞİNDE ALANLARDA KUTLAMALIDIR.